

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA**

**OPERATĪVĀS DARBĪBAS REZULTĀTĀ IEGŪTO ZIŅU PAR
FAKTIEM IZMANTOŠANA PIERĀDĪŠANĀ**

BAKALAURA DARBS

Autors: Armands Smans

Studenta apliecības Nr.: ab11269

Darba vadītāja: profesore, Dr.iur. Kristīne Strada-Rozenberga

**RĪGA
2014**

Anotācija

Operatīvā darbība neapšaubāmi ir spēcīgs ierocis cīņā ar noziedzību. Korupcija, bandītisms, narkotisko vielu nelikumīgā aprīte – šo un arī citu noziegumu apkarošana bieži vien nav iedomājama bez operatīvās darbības. Bet cik tāl ir pieļaujams izmantot operatīvo darbību, lai nodrošinātu kriminālprocesa intereses? Vai un kādos gadījumos operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem ir iespējams izmantot kriminālprocesā kā pierādījumus? Diemžēl gan teorijā, gan praksē jautājumu ir vairāk nekā atbilžu. Darbā, pētot Latvijas un Eiropas tiesību doktrīnu un judikatūru, izanalizēti aktuālākie problēmjautājumi, kas saistīti ar operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā, un nonākts pie secinājumiem, kas, cerams, būs vērtīgi gan kriminālprocesa teorētiķiem, gan praktiķiem.

Atslēgvārdi: operatīvā darbība, kriminālprocess, pierādīšana, pierādījumi.

Abstract

Without a doubt, operational investigative measures are a powerful tool in combating crime. Corruption, banditry, illegal drug trade – combating of these and many other crimes is often rendered impossible without operational investigative measures. But at what extent are operational investigative measures permissible in order to further the interests of criminal procedure? Whether may the information regarding facts acquired as a result of operational investigative measures be used as evidence in criminal proceedings? Unfortunately, both theory and practice provides more questions with little answers. Upon studying the legal doctrine and case law of Latvia and Europe, the paper analyses actual problems related to the use of information regarding facts acquired during operational investigative measures in the proving process.

Keywords: operational investigative measures, criminal procedure, proving, evidence.

Satura radītājs

Ievads	3
1. Operatīvā darbība	5
1.1. Operatīvās darbības jēdziens	5
1.2. Operatīvās darbības mērķis un uzdevumi	8
1.3. Operatīvās darbības tiesiskais pamats un veikšanas priekšnoteikumi	12
2. Pierādīšana un pierādījumi	15
2.1. Pierādīšanas izpratne	15
2.2. Pierādījumu izpratne	19
2.3. Pierādījumu īpašības	22
2.3.1. Pierādījumu attiecināmība	23
2.3.2. Pierādījumu pieļaujamība	24
2.3.3. Pierādījumu ticamība	26
3. Operatīvā darbība un pierādīšana kriminālprocesā	27
3.1. Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā mijiedarbība ar kriminālprocesa pamatprincipiem	27
3.2. Tiesiski nozīmīgu faktoru ietekme uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību	32
3.2.1. Citu krimināllietā esošo ziņu par faktiem ietekme	32
3.2.2. Inkriminējamā noziedzīgā nodarījuma smaguma ietekme	35
3.2.3. Operatīvās darbības veikšanas mērķa ietekme	38
3.3. “Aizliegtie paņēmieni” un citi likuma pārkāpumi, veicot operatīvo darbību	40
3.3.1. Provokācija	40
3.3.2. Operatīvā darbība attiecībā pret personu, kas informēta par savām tiesībām neliecināt pret sevi	42
3.3.3. Operatīvā darbība, kas mērķtiecīgi turpināta pēc nozieguma atklāšanas	44
3.3.4. Citi likuma pārkāpumi, veicot operatīvo darbību	45
Secinājumi	47
Pateicības	49
Izmantotā literatūra un avoti	50
Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums	55

Ievads

2005.gada 1.oktobrī stājies spēkā Kriminālprocesa likums, kas paredz divu veidu kriminālprocesuālās izmeklēšanas darbības – tā saucamas “parastās” izmeklēšanas darbības un speciālās izmeklēšanas darbības. Speciālo izmeklēšanas darbību institūta ieviešana izraisīja juristu vidū vairākas asas diskusijas un viedokļu apmaiņas. Daudzi saskatīja jaunieviešā institūtā nevajadzīgo jau pazīstamā operatīvo darbību institūta dublēšanu¹, citi – otrādi, derīgo un visai nepieciešamo jauninājumu². Tā vai citādi, bet paejot teju 9 gadiem kopš Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā, speciālo izmeklēšanas darbību institūts, šķiet, ir pieņemts juristu vidū – tas vairs netiek uzskatīts par nepazīstamo “svešķermeni” un tiek arī samērā veiksmīgi piemērots praksē. Tajā pašā laikā praksē joprojām nereti ir gadījumi, kad kriminālprocesā, neskatoties uz speciālo izmeklēšanas darbību esamību, kā pierādījums tiek izmantotas operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem. Un jāatzīst, ka ne bez problēmām. Tā 2013.gada 8.janvārī Latvija zaudēja Eiropas Cilvēktiesību tiesā lietā Baltiņš pret Latviju, tiesai atzīstot Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta³ pārkāpumu saistībā ar to, ka nacionālās tiesas nebija pienācīgā kārtā pārbaudījušas iesniedzēja sūdzības par iespējamām pārkāpumiem operatīvo darbību veikšanā⁴. No daudziem Latvijas juristiem regulāri nākas dzirdēt Operatīvās darbības likuma normu kritiku⁵. Visbeidzot, vien 11% aptaujāto kriminālprocesa praktiķu – tiesnešu, prokuroru un zvērinātu advokātu – atzina, ka ir pilnībā apmierināti ar pašreizējo situāciju ar normatīvo regulējumu, kas nosaka operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā⁶. Viss iepriekš minētais apliecina kriminālprocesa un operatīvās darbības mijiedarbības jautājuma problemātiskumu un aktualitāti, bet tajā pašā laikā minētais jautājums Latvijā ir pētīts relatīvi maz.

Darba mērķis ir izpētīt un izanalizēt vienu, pēc autora domām, būtiskāko no kriminālprocesa un operatīvās darbības mijiedarbības jautājuma aspektiem – operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā. Darbā tiek apskatīti tādi problēmjautājumi kā operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā mijiedarbība ar kriminālprocesa pamatprincipiem, tiesiski nozīmīgu faktoru ietekme uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā

¹ piemēram, Dombrovskis R. Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa likumā. Jurista vārds, 2005.gada 1.novembris, Nr.41

² piemēram, Kavalieris A. Speciālo izmeklēšanas darbību būtība. Jurista vārds, 2005.gada 15.novembris, Nr.43

³ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43859> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedums lietā Baltiņš pret Latviju. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115853> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁵ piemēram, no Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesneses, prof. Inetas Ziemeles un Latvijas Republikas Ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera: Nedēļas jurists: Ēriks Kalnmeiers. Jurista vārds, 2010.gada 14.septembris, Nr.37

⁶ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.2

iespējamību, kā arī tā saucamie “aizliegtie paņēmieni” un citi likuma pārkāpumi, veicot operatīvo darbību, kas padara operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem par neizmantojamām pierādīšanā.

Darba mērķa sasniegšanai ir izmantotas šādas zinātniskās pētniecības metodes: juridiskās literatūras, tiesu prakses un normatīvo aktu analīze un sintēze, loģiski konstruktīvā metode, analītiskā metode, aprakstošā metode un salīdzinošā metode. Darba ietvaros veikta arī 39 kriminālprocesa praktiķu – tiesnešu, prokuroru un zvērinātu advokātu – anketēšana, lai nodrošinātu darba ciešo saistību ar praksi. Darbā izmantota juridiskā literatūra latviešu, angļu, krievu un vācu valodās. Darbā izmantoti starptautiskie normatīvie akti, kā arī Latvijas, Vācijas, Francijas, Beļģijas un Krievijas normatīvie akti. Darbā izpētīti Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Latvijas Republikas Satversmes tiesas, Latvijas Republikas Augstākās tiesas un Vācijas Federālās Augstākās tiesas nolēmumi.

Darbs sastāv no trim nodaļām un secinājumu daļas. Lai varētu pilnvērtīgi izdarīt secinājumus par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā, darba pirmajā nodaļā ir izpētīta operatīvās darbības izpratne, savukārt darba otrajā nodaļā – pierādīšanas un pierādījumu izpratne. Norādams, ka minētie jautājumi ir apskatīti vien tādā apjomā, kāds ir objektīvi nepieciešams darba mērķa sasniegšanai. Savukārt darba trešajā nodaļā, ņemot vērā atziņas, pie kurām nonākts pirmajās divās nodaļās, ir izpētīta operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā problemātika. Secinājumu daļā ir koncentrēti (tēžu veidā) izklāstīti darba rezultāti. Secinājumu izstādē autors ir balstījies uz pārlicību, ka darba ietvaros izdarīts secinājums par spēkā esošo tiesību normu pareizo interpretāciju ir vērtīgāks, nekā darba ietvaros izdarīts priekšlikums par šo tiesību normu atcelšanu vai grozīšanu. Tiesību normu atcelšanas vai grozīšanas process ir daudz komplicētāks un prasa daudz plašāku un sistēmisku piegājienu, lai nepieļautu tiesību normās savstarpējās nesaskaņas. Minētā iemesla dēļ secinājumos apzināti nav iekļauti priekšlikumi par veicamajiem uzlabojumiem normatīvajos aktos, atstājot minēto jautājumu attiecīgo darba grupu kompetencē.

Pētījuma turpmākie virzieni, pēc autora domām, ir jautājumi: 1) par minimālajām garantijām, kas nodrošināmas personām, attiecībā pret kurām tiek izmantotas operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem; 2) par citiem, šajā darbā neapskatītiem tiesiski nozīmīgiem faktoriem un likuma pārkāpumiem, kas ietekmē operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību; 3) par operatīvās darbības lomu un nozīmi kriminālprocesā.

1. Operatīvā darbība

Šajā nodaļā tiks apskatīti jautājumi, kas saistīti ar operatīvās darbības izpratni tādā apjomā, kāds ir objektīvi nepieciešams darba mērķa sasniegšanai. Proti, nodaļas ietvaros tiks apskatīts operatīvās darbības jēdziens, operatīvās darbības mērķis un uzdevumi, kā arī operatīvās darbības tiesiskais pamats un veikšanas priekšnoteikumi

1.1. Operatīvās darbības jēdziens

Operatīvās darbības legāļdefinīcija ir dota Operatīvās darbības likumā. Saskaņā ar minētā likuma 1.pantu, operatīvā darbība ir Operatīvās darbības likumā noteiktajā kārtībā un ar likumu īpaši pilnvarotu valsts institūciju amatpersonu atklātas un slepenas tiesiskas darbības, kuru mērķis ir aizsargāt personu dzīvību un veselību, tiesības un brīvības, godu, cieņu un īpašumu; nodrošināt Satversmi, valsts iekārtu, valstisko neatkarību un teritoriālo neaizskaramību, valsts aizsardzības, ekonomisko, zinātnisko un tehnisko potenciālu un valsts noslēpumus pret ārējiem un iekšējiem apdraudējumiem.

Operatīvās darbības legāļdefinīcija nav grozīta nevienu reizi kopš 1994.gada 13.janvārī stājies spēkā Operatīvās darbības likums. Pēc autora domām, tas izskaidrojams ar to, ka likumdevējs, definējot operatīvo darbību, ir lietojis plašu, vispārīgu un ar saturu piepildāmu jēdzienu – “ar likumu īpaši pilnvarotu valsts institūciju amatpersonu atklātas un slepenas tiesiskas darbības”, turklāt uzskaitot gandrīz vai visas iespējamās intereses, kas ar šīm darbībām aizsargājamās un nodrošināmas. Šāda veida definīcijas lietošana, no vienas puses, ir visnotaļ atbalstāma. Proti, operatīvās darbības legāļdefinīcija efektīvi nodrošina operatīvās darbības jēdziena stabilitāti un nemainīgumu jau vairāk nekā 20 gadu garumā, jo ļauj mainīt operatīvās darbības būtību, neizdarot grozījumus legāļdefinīcijā. No otras puses, patieso operatīvās darbības būtību no operatīvās darbības legāļdefinīcijas nemaz nevar izprast, neapskatot Operatīvās darbības likumu sistēmiski.

Neraugoties uz operatīvās darbības legāļdefinīcijas nemainīgumu, izpratne par operatīvās darbības saturu un būtību ir vairākkārt būtiski mainījusies gan Operatīvās darbības likuma, gan arī citu likumu grozījumu ietekmē, kas tiks aplūkots šajā apakšnodaļā turpmāk.

Ar jēdzienu “ar likumu īpaši pilnvarotas valsts institūciju amatpersonas” saprotami operatīvās darbības subjekti jeb, atbilstoši Operatīvās darbības likuma 25.panta pirmajai daļai, tās valsts drošības, aizsardzības un sabiedriskās kārtības nodrošināšanas iestādes, kā arī citas īpaši pilnvarotas valsts institūcijas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības savas kompetences ietvaros veikt operatīvās darbības pasākumus un kuru īpaši pilnvarotas amatpersonas ir tiesīgas tos īstenot Operatīvās darbības likuma noteiktajā kārtībā. Pašreiz Latvijā ir vairāk nekā 10 operatīvās darbības subjekti.

Operatīvās darbības likuma 6.pantā tiek dots jēdziena “atklātas un slepenas tiesiskas darbības” skaidrojums. Minētā panta pirmajā daļā ir noteikts, ka operatīvās darbības pasākumi ir:

- 1) operatīvā izzināšana;
- 2) operatīvā novērošana (izsekošana);
- 3) operatīvā apskate;
- 4) operatīvā paraugu iegūšana un operatīvā izpēte;
- 5) personas operatīvā aplūkošana;
- 6) operatīvā iekļūšana;
- 7) operatīvais eksperiments;
- 71) kontrolētā piegāde;
- 8) operatīvā detektīvdarbība;
- 9) operatīvā korespondences kontrole;

10) operatīvā personas paustās vai uzglabātās informācijas satura iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem;

11) operatīvā sarunu noklausīšanās;

12) operatīvā publiski nepieejamas vietas videonovērošana.

Saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 6.panta otro daļu, minētais operatīvās darbības pasākumu uzskaitījums ir pilnīgs, un to var grozīt vai papildināt tikai ar likumu.

Kopš Operatīvās darbības likuma spēkā stāšanās, operatīvo darbību pasākumu uzskaitījums, un līdz ar to arī operatīvās darbības saturs, ir mainījies vairakkārt. Tā, ar 2005.gada 13.oktobra likumu “Grozījumi Operatīvās darbības likumā”, kas stājies spēkā 2005.gada 27.oktobrī, uzskaitījumam pievienots operatīvās darbības pasākums – kontrolētā piegāde. Ar 2009.gada 10.decembra likumu “Grozījumi Operatīvās darbības likumā”, kas stājies spēkā 2010.gada 1.janvārī, operatīvās darbības pasākums – operatīvā informācijas iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem – aizstāts ar – operatīvā personas paustās vai uzglabātās informācijas satura iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem. Visbeidzot, ar 2012.gada 1.marta likumu “Grozījumi Operatīvās darbības likumā”, kas stājies spēkā 2012.gada 4.aprīlī, operatīvās darbības pasākumu uzskaitījumam pievienots vēl viens pasākums – operatīvā publiski nepieejamas vietas videonovērošana.

Vērtējot visus minētus pasākumus kopumā, par pamatotu atzīstams prof. Anrija Kavaliņa viedoklis, ka operatīvo darbību raksturo specifiska, draudiem un pretdarbībai

adekvāta – vairumā gadījumu arī slēpta – darbība prettiesisko apdraudējumu apzināšanai un novēršanai, kā arī vainīgo noskaidrošanai un atmaskošanai⁷.

Savukārt izpratne par operatīvās darbības būtību ir būtiski mainījies ar 2005.gada 21.aprīlī pieņemto un 2005.gada 1.oktobrī spēkā stājušos Kriminālprocesa likumu, jo Kriminālprocesa likumā ticis ieviests līdz tam nepazīstams institūts – speciālās izmeklēšanas darbības. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 210.panta pirmo daļu, speciālās izmeklēšanas darbības veic, ja kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai ziņas par faktiem nepieciešams iegūt, neinformējot kriminālprocesā iesaistītās personas un tās personas, kuras varētu šīs ziņas sniegt. Kā norādījis prof. emer. Reinhard Dombrovskis, paužot savu kritisko viedokli par speciālo izmeklēšanas darbību institūtu, pirms Kriminālprocesa likums stājies spēkā, izmeklēšanai bija zināmas tikai divas izzināšanas darbības – izmeklēšanas darbības un operatīvie pasākumi, bet pēc Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanās parādījies starpposms – “speciālās izmeklēšanas darbības”⁸. Juristu vidū pastāvēja dažādi viedokļi par speciālo izmeklēšanas darbību institūta nepieciešamību – vieni uzskatīja, ka tas ir nepieciešams, lai sekmīgāk cīnītos ar noziedzību, citi – ka analogiskas darbības jau ir paredzētas Operatīvās darbības likumā, tāpēc to dublēšana nav lietderīga⁹. Sīkāk neanalizējot viedokļu atšķirības un viedokļu pamatotību par speciālo izmeklēšanas darbību institūta ieviešanas nepieciešamību, kas nav šī darba mērķis, neapšaubāmi atzīstams, ka speciālo izmeklēšanas darbību institūta ieviešana atstājusi ietekmi uz operatīvās darbības izpratni, it sevišķi pierādījumu iegūšanas un iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamības kontekstā. Visām speciālām izmeklēšanas darbībām Operatīvās darbības likumā paredzēti tām analogi operatīvās darbības pasākumi un speciālās izmeklēšanas darbības tiek veiktas, pielietojot operatīvās darbības pasākumos lietojamās metodes un līdzekļus¹⁰, tomēr uz specialām izmeklēšanas darbībām, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmajai daļai, attiecināmas Kriminālprocesa likumā noteiktās prasības attiecībā uz ziņu par faktiem iegūšanas kārtību un šo ziņu par faktiem nostiprināšanu noteiktā procesuālajā formā. Savukārt uz operatīvās darbības pasākumiem minētās prasības neattiecas, bet attiecas Operatīvās darbības likumā noteiktās prasības. Speciālo izmeklēšanas darbību un operatīvās darbības pasākumu vienlaicīga pastāvēšana nevarēja neatstāt savu ietekmi uz operatīvās darbības nozīmi, kas tiks sīkāk analizēts turpmākajā apakšnodaļā.

---

⁷ Kavalieris A. Operatīvās darbības likuma komentāri. Rīga: Izdevniecība RaKa, 2002, 5.lpp.

⁸ Dombrovskis R. Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa likumā. Jurista vārds, 2005.gada 1.novembris, Nr.41

⁹ Matisāns L. Speciālo izmeklēšanas darbību institūtu rašanās. Jurista vārds, 2010.gada 16.aprīlis, Nr.16

¹⁰ Kavalieris L., Makans A. Ievads kriminālmeklēšanā. Mācību grāmata. Rīgā: Latvijas Policijas akadēmija, 2008, 9.lpp.

Aplūkojot Operatīvās darbības likumu kopsakarā ar Kriminālprocesa likumu, secināms, ka operatīvā darbība nav uzskatāma par kriminālprocesa sastāvdaļu, bet ir patstāvīgs darbības veids. Līdzīgi norādījusi arī Augstākā tiesa, uzsverot, ka katram procesam, tas ir, operatīvās darbības procesam un kriminālprocesam, ir savs tiesiskais regulējums un speciālais raksturs¹¹. Tomēr operatīvā darbība ir cieši saistīta ar kriminālprocesu – vai nu potenciālo, vai nu esošo, vai nu tādu, kurā izmeklēšana jau ir pabeigta. Kā noteikts Operatīvās darbības likuma 18.panta otrajā daļā, operatīvās darbības process var sākties pirms krimināllietas ierosināšanas¹², tas var norisēt krimināllietas izmeklēšanas laikā un turpināties pēc tās pabeigšanas.

Saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 24.panta pirmo daļu, operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts. Šādu informāciju kā pierādījumu kriminālprocesā drīkst izmantot tikai Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, nodrošinot operatīvās darbības pasākumu īstenošanas un tajos iesaistīto personu konfidencialitāti un drošību. Savukārt atbilstoši Operatīvās darbības likuma 8.panta trešajai daļai, operatīvās darbības pasākumu organizācija, metodika un taktika ir valsts noslēpums.

1.2. Operatīvās darbības mērķis un uzdevumi

Operatīvās darbības mērķis ir noteikts Operatīvās darbības likuma 1.pantā, proti, aizsargāt personu dzīvību un veselību, tiesības un brīvības, godu, cieņu un īpašumu; nodrošināt Satversmi, valsts iekārtu, valstisko neatkarību un teritoriālo neaizskaramību, valsts aizsardzības, ekonomisko, zinātnisko un tehnisko potenciālu un valsts noslēpumus pret ārējiem un iekšējiem apdraudējumiem.

Savukārt operatīvās darbības uzdevumi ir uzskaitīti Operatīvās darbības likuma 2.panta pirmajā daļā, tie ir:

- 1) personu aizsargāšana pret noziedzīgiem apdraudējumiem;
- 2) noziedzīgu nodarījumu profilakse, to novēršana un atklāšana, noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu un pierādījumu avotu noskaidrošana;
- 3) to personu meklēšana, kuras likumā noteiktajā kārtībā tiek turētas aizdomās, ir apsūdzētas vai notiesātas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- 4) noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas nodrošināšana;
- 5) to personu meklēšana, kuras pēkšņi un bez acīmredzama iemesla pametušas savu pastāvīgo vai pagaidu uzturēšanās vietu, neievēro savu ierasto dzīvesveidu un sazināšanās ar

---

¹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 17.decembra lēmums lietā SKK-0216-13. Pieejams: <http://tiesas.lv/nolemumi/pdf/138975.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹² pašlaik Kriminālprocesa likumā tiek lietots termins “kriminālprocesa uzsākšana”

tām nav iespējama, kā arī nepilngadīgo un to personu meklēšana, kuras vecuma, to fiziskā, garīgā stāvokļa vai slimības dēļ ir aprūpējamas, bet aizgājušas no mājām, ārstniecības iestādēm vai citām uzturēšanās vietām (bez vēsts pazudušās personas);

6) politiskas, sociālas, militāras, ekonomiskas, zinātniskas, tehniskas, kriminālas un citas ar noziedzības sfēru un tās infrastruktūru, ar valsts drošības, aizsardzības un ekonomiskās suverenitātes apdraudējumiem saistītās informācijas iegūšana, uzkrāšana, analīze un izmantošana likumā noteiktajā kārtībā;

7) valsts noslēpumu un citu valstij svarīgu interešu aizsardzība, kā arī likumā noteiktajos gadījumos — personu speciālās aizsardzības nodrošināšana;

8) informācijas iegūšana par konkrētām personām, ja izlemjams jautājums par to atbilstību darbam svarīgos valsts amatos un institūcijās, vai personām, kurām pieejami valsts vai citi ar likumu aizsargāti noslēpumi.

Līdzīgi kā ar operatīvās darbības pasākumu uzskaitījumu, arī operatīvās darbības uzdevumu uzskaitījums ir pilnīgs. Atbilstoši Operatīvās darbības likuma 2.panta trešajai daļai, operatīvās darbības pasākumi citu uzdevumu un mērķu īstenošanai ir aizliegti. Pēc autora domām, šādu pilnīgu uzskaitījumu lietošana Operatīvās darbības likumā ir pareiza un atbalstāma, ņemot vērā, ka ar operatīvo darbību tiek būtiski aizskartas tai pakļauto personu cilvēktiesības un šajā jomā ir nepieciešams stingrs un nelokams regulējums. Izsmēloši uzskaitot visus uzdevumus, kuru īstenošanai veicami operatīvās darbības pasākumi, tiek izpildīta arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas prasība attiecībā uz cilvēktiesību ierobežojošā likuma skaidrību. Kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, lai nodrošinātu personai adekvātu aizsardzību pret patvaļīgu iejaukšanos tās privātajā dzīvē, likumā ir pietiekami skaidri jānosaka kompetentajām iestādēm piešķirtās rīcības brīvības robežas un tās lietošanas veids, ievērojot attiecīgā pasākuma leģitīmo mērķi¹³.

Šī darba kontekstā ir būtiski izpētīt operatīvās darbības mērķa un uzdevumu saistību ar kriminālprocesa mērķi un uzdevumiem, kā arī noskaidrot tos operatīvās darbības uzdevumus, kas varētu būt saistīti ar pierādījumiem un pierādīšanu kriminālprocesā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 1.pantu, kriminālprocesa likuma mērķis ir noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē. Pēc autora domām, ar efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu jāsaprot darbotiespējīga procesuālā mehānisma nodrošināšana, kas ļauj ar atbilstošu procesuālo kārtību konstatēt noziedzīga nodarījuma fakta esamību vai neesamību, noziedzīga nodarījuma sastāva esamību

---

¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 4.maija spriedums lietā *Rotaru v. Romania*, para. 55. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58586> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

vai neesamību personas nodarījumā, kā arī Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā noteiktos apstākļus, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā. Savukārt krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējuma jēdziens ir cieši saistīts ar konkrētajām krimināltiesiskajām attiecībām, tas ir, attiecībām starp valsti to kompetentu iestāžu un amatpersonu personā un personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.

Kā redzams, kriminālprocess ir vērstu uz konkrēto krimināltiesisko attiecību noregulējumu, savukārt operatīvajai darbībai ir atšķirīgi uzdevumi¹⁴. Operatīvās darbības uzdevumu pamatā ir nepieciešamība pēc valsts atbilstošās reaģēšanas uz ievērojamiem sabiedrības drošības apdraudējumiem, piemēram, organizēto noziedzību, korupciju un starptautisko terorismu¹⁵, līdz ar to operatīvās darbības uzdevumi vairāk saistāmi ar cīņu pret noziedzību kā parādību, ar personu aizsardzību pret noziedzīgiem apdraudējumiem, un mazāk saistāmi ar konkrētajām krimināltiesiskajām attiecībām.

Tai pati laikā pastāv situācijas, kad konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīga noregulējuma panākšana nav iespējama bez operatīvās darbības pasākumiem. Piemēram, prof. emer. Reinhard Dombrovskis min šādu piemēru: dzīvokļa apzagšanas lietā veiktas visas nepieciešamās izmeklēšanas darbības, bet vainīgā persona nav noskaidrota un izmeklēšana nonākusi strupceļā¹⁶. Visai sarežģīta ir arī tā saucamo latentu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana, piemēram, koruptīvo noziedzīgu nodarījumu vai noziedzīgu nodarījumu, kas saistīti ar narkotisko vielu nelegālo aprīti, izmeklēšana¹⁷. Minētajos gadījumos vainīgās personas var tikt noskaidrotas tieši pateicoties informācijai, kas iegūta operatīvās darbības rezultātā. Arī tādi operatīvās darbības uzdevumi kā noziedzīgu nodarījumu atklāšana; noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu un pierādījumu avotu noskaidrošana; noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas nodrošināšana; to personu meklēšana, kuras likumā noteiktajā kārtībā tiek turētas aizdomās, ir apsūdzētas vai notiesātas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, pēc autora domām, ir cieši saistīti ar konkrētajām krimināltiesiskajām attiecībām.

Kā jau norādīts iepriekšējā apakšnodaļā, speciālo izmeklēšanas darbību un operatīvās darbības pasākumu vienlaicīga pastāvēšana nevarēja neatstāt savu ietekmi uz operatīvās darbības nozīmi un uzdevumiem. Šajā sakarā būtiski izprast, kāda ir operatīvās darbības

---

¹⁴ Informatīvais ziņojums par Operatīvās darbības likumā paredzēto tiesisko regulējumu, tā nepilnībām un nepieciešamību izstrādāt jaunu operatīvo darbību regulējošu normatīvo aktu. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file25725.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹⁵ Pastille J.K., Rusanovs E. Operatīvajās darbībās iegūto pierādījumu izmantošana: Problēmas un iespējamie risinājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 8.lpp.

¹⁶ Dombrovskis R. Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa likumā. Jurista vārds, 2005.gada 1.novembris, Nr.41

¹⁷ Pundurs A. Par provokācijas iespējām kukuļošanas lietās. Juristā vārds, 2006.gada 24.janvāris, Nr.4

pasākumu atšķirība no speciālām izmeklēšanas darbībām, galvenokārt pierādījumu iegūšanas un iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamības kontekstā.

Sakarā ar Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanos, kurā ietverta 11.nodaļa – “Speciālās izmeklēšanas darbības”, juristu vidū izcēlās visai asas viedokļu apmaiņas par speciālo izmeklēšanas darbību un operatīvās darbības pasākumu atšķirībām. Prof. emer. Reinhard Dombrovskis, nosaucot speciālās izmeklēšanas darbību institūtu par “ne tikai lieku, bet arī kaitīgu, jo tas rada iespēju pārvērst Latviju par policejisku valsti”, norādījis, ka prof. Anrijam Kavalierim būtu jāparāda, ar ko speciālās izmeklēšanas darbības atšķiras no operatīvās darbības pasākumiem¹⁸. Prof. Anrijs Kavalieris, atbildot uz prof. emer. Reinharda Dombrovskā aicinājumu, nosaucot viņa viedokli par aplamu, norādījis, ka speciālās izmeklēšanas darbības atšķiras no operatīvās darbības pasākumiem ar:

1) tiesisko pamatu jeb likumu, kas regulē attiecīgo darbību veikšanas, fiksēšanas un rezultātu izmantošanas pierādīšanā noteikumus – Kriminālprocesa likums – speciālām izmeklēšanas darbībām, Operatīvās darbības likums – operatīvās darbības pasākumiem;

2) nosacījumiem, kuriem iestājoties drīkst veikt attiecīgus pasākumus – izmeklēšanas tiesneša lēmums, kas pieņemts pēc procesa virzītāja ierosinājuma – speciālo izmeklēšanas darbību veikšanai, operatīvās darbības subjekta amatpersonas lēmums, ko akceptējis tā tiešais priekšnieks – vairumam operatīvo darbības pasākumu veikšanai;

3) iegūto ziņu par faktiem fiksēšanu – fiksēšana to izpildītājinstitūciju pārskatā, kurš kopā ar tehniskajiem līdzekļiem fiksētajiem materiāliem pievienojams attiecīgajai krimināllietai – speciālo izmeklēšanas darbību gadījumā, fiksēšana Operatīvās darbības likuma paredzētajā kārtībā izstrādātajos un pieņemtajos likumpakārtotajos normatīvos aktos noteiktajā formā, pievienojot attiecīgai operatīvas uzskaites lietai – operatīvās darbības pasākumu gadījumā;

4) iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā – izmantošana pierādīšanā tāpat kā apzinātais un fiksētais ar tradicionālām izmeklēšanas darbībām – speciālo izmeklēšanas darbību gadījumā, izmantošana pierādīšanā izņēmuma gadījumos – operatīvās darbības pasākumu gadījumā¹⁹.

Pagaidām vēl neanalizējot operatīvās darbības tiesisko pamatu un nepieciešamus priekšnoteikumus operatīvās darbības veikšanai, šīs apakšnodaļas kontekstā ir vērts pakavēties pie trešās un ceturtais atšķirības, noskaidrojot, cik lielā mērā pierādījumu iegūšana kriminālprocesā ietilpst operatīvās darbības uzdevumos, ņemot vērā Kriminālprocesa likuma 11.nodaļas “Speciālās izmeklēšanas darbības” pastāvēšanu.

¹⁸ Dombrovskis R. Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa likumā. Jurista vārds, 2005.gada 1.novembris, Nr.41

¹⁹ Kavalieris A. Speciālo izmeklēšanas darbību būtība. Jurista vārds, 2005.gada 15.novembris, Nr.43

Pēc autora domām, atbilde uz to, cik lielā mērā operatīvās darbībās pasākumu rezultātā iegūto ziņu par faktiem turpmākā izmantošana pierādīšanā ir operatīvās darbības uzdevums ir atkarīgā no tā, cik plaši interpretējams Operatīvās darbības likuma 2.panta pirmās daļas 2.punkts, kas ļauj veikt operatīvās darbības pasākumus noziedzīgu nodarījumu profilaksei, to novēršanai un atklāšanai, noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu un pierādījumu avotu noskaidrošanai. It sevišķi, atkarībā no tā, ko saprotam ar vārdu savienojumu “noziedzīgu nodarījumu atklāšana”. Ja ar atklāšanu saprotam ne tikai vainīgo personu noskaidrošanu, bet arī nepieciešamā pierādījumu kopuma iegūšanu personas vainīguma pamatošanai, tad par pamatotu būtu atzīstams viedoklis, ka operatīvā darbība varētu tikt veikta arī pierādījumu iegūšanas nolūkos. Tomēr autors piekrīt Laura Matisāna viedoklim, kas, atsaucoties uz prof. Anriju Kavalieri, norādījis, ka ar noziedzīgu nodarījumu atklāšanu apzīmējama vien to personu noskaidrošana, kas kriminālnodarījumu īstenojušās^{20,21}, nevis nepieciešamā pierādījumu kopuma iegūšana, kas ir viens no speciālo izmeklēšanas darbību īstenošanas uzdevumiem. Minētās nostādnes pareizību apstiprina arī Operatīvās darbības likuma 2.panta pirmās daļas 2.punkts, kurā ir minēts operatīvās darbības uzdevums – “pierādījumu avotu noskaidrošana”, tajā pašā laikā atsevišķi neminot neko par pierādījumu iegūšanu. Tomēr, neskatoties uz to, ka pierādījumu iegūšana nav operatīvās darbības uzdevums, tas, pēc autora domām, automātiski nenozīmē kategorisku aizliegumu izmantot operatīvās darbības rezultātā iegūtas ziņas pierādīšanā, kas tiks izpērtis šī darba pēdējā nodaļā.

1.3. Operatīvās darbības tiesiskais pamats un veikšanas priekšnoteikumi

Saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 3.panta pirmo daļu, operatīvās darbības tiesiskais pamats ir Latvijas Republikas Satversme, Kriminālprocesa likums, Operatīvās darbības likums, kā arī citi likumi un starptautiskie līgumi, kas reglamentē valsts drošības, aizsardzības, ekonomiskās suverenitātes un sabiedriskās kārtības nodrošināšanas subjektu uzdevumus, tiesības un pienākumus.

Operatīvās darbības pasākumi neapšaubāmi aizskar tām pakļauto personu pamattiesības, pamatā Satversmes 96.pantā noteiktās tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Saskaņā ar Satversmes 116.pantu, personas tiesības, kas noteiktas Satversmes 96.pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka jēdziena “sabiedrības drošība” saturs demokrātiskās valstīs ir orientēts uz publisko interešu aizsardzību un operatīvās darbības veikšanas legītīms mērķis ir

---

²⁰ Matisāns L. Operatīvā darbība un pierādījumi kriminālprocesā. Jurista vārds, 2011.gada 12.aprīlis, Nr.15

²¹ Kriminālistikas un operatīvās darbības latviešu, angļu, vācu un krievu terminoloģijas skaidrojošā vārdnīca. Autoru grupa prof. Dr.habil.iur. A.Kavaliņa vadībā. Rīgā: Latvijas Policijas akadēmija, 2007, 30.lpp.

sabiedrības drošības aizsardzība^{22,23}. Pēc autora domām, tieši Satversmes 116.pants ir Satversmē noteikts operatīvās darbības tiesiskais pamats. Visai diskutabls ir jautājums, vai Kriminālprocesa likums ir uzskatāms par operatīvās darbības tiesisko pamatu, jo Kriminālprocesa likums neregulē operatīvās darbības veikšanas nosacījumus. Pēc autora domām, Kriminālprocesa likumu tomēr nevar uzskatīt par patstāvīgu operatīvās darbības tiesisko pamatu.

Operatīvās darbības likumā ir detalizēti regulēti nosacījumi un nepieciešamie priekšnoteikumi, kas obligāti izpildāmi pirms operatīvās darbības pasākumu veikšanas.

Pirmkārt, saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 4.panta ceturto daļu, operatīvās darbības pasākumi uzsākami un veicami tikai tad, ja Operatīvās darbības likuma 2.pantā minēto uzdevumu izpilde un 1.pantā noteikto mērķu sasniegšana citā veidā nav iespējama vai ir būtiski apgrūtināta. Minēto pamatnostādni dēvē arī par subsidiaritātes principu²⁴. Līdz ar to operatīvās darbības pasākumi veicami tikai tad, kad operatīvās darbības mērķus un uzdevumus nevar sasniegt ar personas pamattiesību mazāk aizskarošiem līdzekļiem. Savukārt operatīvās darbības mērķu un uzdevumu sasniegšana citā veidā ir būtiski apgrūtināta tad, ja to sasniegšana, nelietojot operatīvās darbības pasākumus, prasītu daudzkārt lielāku spēku un līdzekļu patēriņu, kuru ieguve ir problemātiska, vai tādu laikposmu, kurā var rasties neprognozējami nevēlami noteikumi, kā arī, ja konkrētu mērķu sasniegšana un uzdevumu izpilde, neveicot operatīvās darbības pasākumus, ir tikai iespējama, bet ne garantēta²⁵. Tomēr, pēc autora domām, Operatīvās darbības likuma 4.panta ceturta daļa ir interpretējama maksimāli šauri, ar mērķi aizsargāt personu pamattiesības.

Operatīvās darbības veikšanas priekšnoteikumi atšķiras atkarībā no tā, cik daudz konkrētais operatīvās darbības pasākums aizskar personu pamattiesības. Operatīvās darbības pasākumus var veikt vispārējā un sevišķajā veidā.

Saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 7.panta otro daļu, operatīvās darbības pasākumi veicami vispārējā veidā, ja to veikšanas paņēmieni, forma un apjoms būtiski neaizskar personu konstitucionālās tiesības. Šos pasākumus amatpersona uzsāk ar tās tiešā vadītāja (priekšnieka) vai viņa vietnieka akceptu, ja Operatīvās darbības likumā nav paredzēts citādi. Likums nenosaka, kādā formā un kā jāiegūst tiešā vadītāja (priekšnieka) vai viņa vietnieka akcepts²⁶.

---

²² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.2004-17-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2004-17-01.htm [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

²³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 11.maija spriedums lietā Nr.2010-55-0106. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2010_55_0106.htm [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

²⁴ Kavalieris A. Operatīvās darbības likuma komentāri. Rīga: Izdevniecība RaKa, 2002, 17.lpp.

²⁵ Turpat.

²⁶ Turpat, 23.lpp.

Savukārt saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 7.panta trešo daļu, operatīvās darbības pasākumi, kuru gaitā tiek būtiski aizskartas personu konstitucionālās tiesības, veicami sevišķajā veidā. Saskaņā ar minētā panta ceturto daļu, operatīvā korespondences kontrole, operatīvā personas paustās vai uzglabātās informācijas satura iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem, operatīvā nepublisku sarunu slepena noklausīšanās (arī pa tālruni, ar elektroniskajiem un cita veida sakaru līdzekļiem), operatīvā publiski nepieejamas vietas videonovērošana un operatīvā iekļūšana veicama tikai sevišķajā veidā un ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja vai viņa īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša akceptu. Atļauju veikt šos operatīvās darbības pasākumus var izsniegt uz laiku līdz trim mēnešiem un pamatotas nepieciešamības gadījumā to var pagarināt, taču tikai uz to laiku, kamēr attiecībā uz personu tiek veikta operatīvā izstrāde. Sevišķajā veidā veicamo operatīvās darbības pasākumu uzskaitījums ir uzskatāms par ekskluzīvu, līdz ar to citu pasākumu īstenošanai Augstākās tiesas priekšsēdētāja vai viņa īpaši pilnvarota tiesneša akcepts nav nepieciešams²⁷.

---

²⁷ Kavalieris A. Operatīvās darbības likuma komentāri. Rīga: Izdevniecība RaKa, 2002, 23.lpp.

2. Pierādīšana un pierādījumi

Pierādīšanas un pierādījumu jautājumi neapšaubāmi ieņem centrālo vietu kriminālprocesa zinātnē. Par pierādīšanas un pierādījumu jautājumiem ir uzrakstītas vairākas Latvijas tiesībzinātnieku publikācijas un pat grāmatas²⁸, savukārt Kriminālprocesa likumā minēto jautājumu regulēšanai veltīta vesela 9.nodaļa. Šajā sakarā nodaļu ir jāsāk ar atrunu, ka tajā *a priori* nav iespējams un nav arī nepieciešams apskatīt visus ar pierādīšanu un pierādījumiem saistītos jautājumus, tāpēc tajā tiks izpētīti pierādīšanas un pierādījumu jautājumi vien tādā apjomā, kāds ir objektīvi nepieciešams darba mērķa sasniegšanai. Proti, nodaļas ietvaros ir jāizpēta, pirmkārt, kāda ir pierādīšanas un pierādījumu izpratne, otrkārt, kādas prasības Kriminālprocesa likums izvirza iegūto ziņu par faktiem izmantošanai pierādīšanā, un treškārt, kādi ir gadījumi, kad iegūtās ziņas par faktiem izmantot pierādīšanā nevar. Uzskaitīto jautājumu analīze, kas tiks veikta šajā nodaļā, un sintēze, kas tiks veikta nākamajā nodaļā, ļaus izdarīt secinājumus par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā.

2.1. Pierādīšanas izpratne

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 123.pantu, pierādīšana ir kriminālprocesā iesaistītās personas darbība, kas izpaužas kā pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamības vai neesamības pamatošana, izmantojot pierādījumus.

Kā izriet no pierādīšanas legāļdefinīcijas, pierādīšana ir saistīta ar pamatošanas procesu. Atzīmējams, ka šāda likumdevēja pieeja pierādīšanas jēdzienam atšķiras gan no ārvalstu likumdevēju izpratnes, gan no iepriekš Latvijā pastāvošiem uzskatiem par pierādīšanu. Piemēram, Krievijas Kriminālprocesa kodeksa (*Уголовно-процессуальный кодекс*) 85.pantā pierādīšana definēta kā pierādījumu vākšana, pārbaude un vērtēšana²⁹. Vācijā ar pierādīšanu saprot praktisko tiesas darbību, kas izpaužas kā pierādījumu vākšana, pārbaude un vērtēšana, iekļaujot sevī arī tiesneša domāšanas procesu³⁰. Savukārt atsevišķās valstīs, piemēram, Francijā, pierādīšanas jēdziens likumā nav nostiprināts un atsevišķi gandrīz vai nav pētīts³¹. Prof. Artūrs Liede savulaik rakstīja, ka pierādīšana ir domāšanas un faktiskās darbības norise, kurā, pamatojoties uz jau konstatētiem faktiem, tiek izzināti meklējamie, vēl nezināmie fakti –

²⁸ piemēram, Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. Rīga: "Biznesa augstskola Turība" SIA, 2002; Liede A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1970

²⁹ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073650> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

³⁰ Головки Л.В., Гуценко К.Ф., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств. Учебное пособие для юридических вузов. Москва: Зерцало-М, 2002, с.418

³¹ Ibid., с.314-315

pierādīt nozīmē noskaidrot nezināmo ar zināmā palīdzību³², tādējādi pierādīšanu saistot ar noskaidrošanas, nevis pamatošanas procesu. Atzīstams, ka pierādīšanas izpratne Latvijā kopš prof. Artūra Liedes laikiem ir būtiski mainījusies, kā arī joprojām būtiski atšķiras romāņu-ģermāņu tiesību loka valstīs.

Kā pamatoti atzīmē prof. Ārija Meikališa un prof. Kristīne Strada-Rozenberga, Kriminālprocesa likumā likumdevējs pierādīšanas procesu ir attiecinājis uz procesuāli svarīgu apgalvojumu pamatošanu, tādējādi nošķirot to no izzinoša procesa, kura galvenā procesuālā izpausme ir izmeklēšanas darbības³³. Prof. emer. Reinharde Dombrovskis pierādīšanu pamatoti dēvē par “izzināšanu citam”³⁴, pretstatā “parastai” izzināšanai jeb “izzināšanai sev”, kas izpaužas kā izmeklēšanas darbību veikšana. Pēc autora domām, saskaņā ar mūsdienu pierādīšanas izpratni, pierādīšanas procesā vienmēr ir iesaistītas divas puses. Proti, persona, kas veic pierādīšanu jeb pierādīšanas subjekts, no vienas puses, un persona, kam tiek adresēta pierādīšana jeb pierādīšanas adresāts, no otras puses. Kā piemēru var minēt valsts apsūdzības uzturētāja vai aizstāvja runas tiesu debatēs, kurās, uzrunājot tiesu, ar pierādījumu izmantošanu tiek pamatota pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamība vai neesamība. Pierādīšanas subjekts šajā gadījumā ir vai nu valsts apsūdzības uzturētājs vai nu, attiecīgi, aizstāvis, savukārt pierādīšanas adresāts ir tiesa. Tieši tiesa būs tā, kas sniegs savu vērtējumu valsts apsūdzības uzturētāja vai aizstāvja argumentācijai, apspoguļojot to tiesas spriedumā, tāpēc tiesa ir uzskatāma par pierādīšanas adresātu. Parasti pierādīšanas adresāts būs procesa virzītājs, savukārt pierādīšanas subjekti, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 126.panta pirmo daļu, ir visas kriminālprocesā iesaistītās personas, kurām ar Kriminālprocesa likumu uzlikts pienākums vai piešķirtas tiesības veikt pierādīšanu.

Par pamatotu atzīstama arī prof. Ārijas Meikališas un prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas norāde, ka pierādīšana ir tikai tāda kriminālprocesa gaitā veikta apgalvojumu pamatošana, kuras gaitā kā argumenti tiek izmantoti juridiski korekti pierādījumi³⁵. Respektīvi, kāda apgalvojuma pamatošana, neizmantojot pierādījumus, netiek uzskatīta par pierādīšanu Kriminālprocesa likuma izpratnē. Visnotaļ interesants ir jautājums par to, vai kriminālprocesa gaitā veikta apgalvojumu pamatošana, kurā kā argumenti tiek izmantotas tā saucamas “defektīvas” ziņas par faktiem (piemēram, tādas ziņas par faktiem, kas nav ticamas, attiecināmas vai pieļaujamas), ir atzīstama par pierādīšanu vai nē. Pēc autora domām, tādu

³² Liede A. Latvijas PSR kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1971, 214.lpp.

³³ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

³⁴ Dombrovskis R. Vēlreiz par pierādījumu un pierādīšanas izpratni. Jurista vārds, 2012.gada 17.janvāris, Nr.3

³⁵ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

ziņu par faktiem, kas turpmāk nav novērtētas kā ticamas, izmantošana pamatošanā tomēr ir uzskatāma par pierādīšanu. Kaut arī pierādījumu ticamība ir obligātā pierādījumu īpašība, pierādījumu ticamības jautājums ir neatrauti saistīts ar pierādīšanas procesu, jo ticamība jeb kādas ziņas patiesuma konstatēšanas pakāpe var tikt konstatēta vienīgi tām ziņām par faktiem, kas jau tiek izmantotas pierādīšanā. Līdz ar to teoretiski ir iespējama situācija, ka pierādīšanā tiek izmantotas arī tādas ziņas par faktiem, kas turpmāk netiks novērtētas kā ticamas. Savukārt tādu ziņu par faktiem izmantošana pamatošanā, kas nav attiecināmas vai pieļaujamas, nav uzskatāma par pierādīšanu, jo minētām ziņām par faktiem jau sākotnēji trūkst obligātu pierādījumu īpašību, līdz ar to tās arī nevar tikt uzskatītas par pierādījumiem Kriminālprocesa likuma izpratnē (izņēmums – ierobežoti pieļaujamas ziņas par faktiem, ja pieļautie procesuālie pārkāpumi ir nebūtiski vai var tikt novērsti, tie nevarēja ietekmēt iegūto ziņu patiesumu vai ja to ticamību apstiprina pārējās procesā iegūtās ziņas). Pa cik pierādīšana veicama, vienīgi izmantojot pierādījumus, nav iedomājama pierādīšana, kuras gaitā tiktu izmantotas ziņas par faktiem, kuras likums liedz par tādiem uzskatīt. Jāpiebilst, ka pierādījumu īpašību jautājumi tiks atsevišķi apskatīti turpmāk.

Ņemot vērā, ka pierādīšana ir process, kas izpaužas pamatošanā, pierādīšanas mērķis, pēc autora domām, ir radīt pierādīšanas adresātā pārliecību par pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamību vai otrādi, neesamību. Grūti iedomājama situācija, kad persona pamato savu pozīciju bez mērķa pārliecināt “otro pusi” par savas pozīcijas pareizību, jo klusēšana būtu daudz lietderīgāka par šāda veida pamatošanu. Atzīmējams, ka līdzīgu viedokli par pierādīšanas mērķi pauž arī prof. Kristīne Strada-Rozenberga, saistot to tieši ar pierādīšanas adresāta pārliecināšanu³⁶.

Ne mazāk svarīgs jautājums ir par pierādīšanas priekšmetu un tajā ietilpstošiem faktiem. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 124.panta pirmo daļu, pierādīšanas priekšmets ir visu kriminālprocesa gaitā pierādāmo apstākļu kopums un ar tiem saistītie fakti (nav kriminālprocesā pierādāmie apstākļi, bet ir ar tiem saistīti un dod pamatu izdarīt secinājumu par pierādāmajiem apstākļiem) un palīgfakti (ar tiem tiek pamatota kāda cita pierādījuma ticamība vai neticamība, kā arī iespējamība vai neiespējamība to izmantot pierādīšanā). Savukārt saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 124.panta otro daļu, kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā paredzētie apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā.

---

³⁶ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. Rīga: “Biznesa augstskola Turība” SIA, 2002, 149.lpp.

Vēsturiski ilgu laiku bija pieņemts uzskatīt, ka pierādīšanas priekšmets kriminālprocesā ir viss tas, kas attiecas uz izdarīto noziedzīgo nodarījumu, personas vainu un vainīgā personību³⁷. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 47.pantā bija noteikts, ka krimināllietas pirmstiesas izmeklēšanā un iztiesāšanā pierādāmi šādi apstākļi:

- 1) noziedzīga nodarījuma notikums (noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiks, vieta, veids un citi noziedzīga nodarījuma izdarīšanas apstākļi);
- 2) apsūdzētā vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā;
- 3) apstākļi, kas ietekmē apsūdzētā atbildības pakāpi un raksturu;
- 4) ar noziedzīgu nodarījumu nodarīto zaudējumu un radītā kaitējuma raksturs un apmēri.

Kā secināms no Kriminālprocesa likumā ietvertā regulējuma, pašreizējā izpratne par pierādīšanas priekšmetu ir plašāka, un ir saistīta ar kriminālprocesa mērķi – krimināltiesisko attiecību taisnīgo noregulējumu, līdz ar to ļaujot pierādīšanas subjektam pamatot arī tādu faktu esamību vai neesamību, kurus likumdevējs nav tieši ietvēris pierādīšanas priekšmeta legāļdefinīcijā, bet kuriem ir nozīme konkrētajā kriminālprocesā. Līdz ar to nav iespējams uzskaitīt visus pierādīšanas priekšmetā ietilpstošos faktus, jo šie fakti būs atkarīgi no konkrētā kriminālprocesa apstākļiem. Šajā ziņā Latvijas kriminālprocesuālais regulējums ir līdzīgs Vācijas regulējumam, proti, saskaņā ar Vācijas Kriminālprocesa kodeksa (*Strafprozeßordnung*) §244. otro daļu, tiesai ir jāizvērtē visus faktus un pierādījumus, kuriem ir nozīmē nolēmuma pieņemšanai lietā³⁸. Savukārt Krievijas Kriminālprocesa kodeksa (*Уголовно-процессуальный кодекс*) 73.pants, atšķirībā no Latvijas regulējuma, joprojām izsmeļoši regulē pierādīšanas priekšmetu³⁹.

Var pievienoties Alda Pundura viedoklim, ka tagad pierādīšanas subjektiem kriminālprocesā bez lietai materiāli nozīmīgiem faktiem un apstākļiem ir jāpierāda arī tādi fakti un apstākļi, kas ne uz noziedzīgo nodarījumu, ne uz apsūdzētā vainu tā izdarīšanā, ne arī uz apsūdzētajam piespriežamā soda veidu un mēru tieši neattiecas, bet kuriem lietā ir tikai tīri procesuālā nozīme⁴⁰. Kā piemēru var minēt Kriminālprocesa likuma 124.panta ceturtajā daļā minētus palīgfaktus, kuri tiek izmantoti lai pamatotu kāda cita pierādījuma īpašības – ticamību, pieļaujamību.

³⁷ Pundurs A. A.Liede un mūsdienu atziņas pierādījumu (pierādīšanas) teorijā. Jurista vārds, 2006.gada 18.aprīlis, Nr.16

³⁸ Strafprozeßordnung (StPO). Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

³⁹ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073650> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁴⁰ Pundurs A. A.Liede un mūsdienu atziņas pierādījumu (pierādīšanas) teorijā. Jurista vārds, 2006.gada 18.aprīlis, Nr.16

2.2. Pierādījumu izpratne

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmo daļu, pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai.

Par to, kas ir pierādījumi – fakti vai ziņas par faktiem, kriminālprocesa zinātnē pamatā ir izteikti trīs viedokļi:

- 1) pierādījumi ir tikai fakti;
- 2) pierādījumi ir tikai ziņas par faktiem;
- 3) pierādījumi ir gan fakti, gan ziņas par faktiem⁴¹.

Prof. emer. Reinharde Dombrovskis norāda, ka pierādījumu teorijas pamatlicējs, angļu filozofs un jurists Džeremijs Bentams apgalvoja, ka pierādījumi ir fakti, savukārt 20.gadsimta 70-jos gados Krievijas zinātnieku vidū kļuvis populārs uzskats, ka cilvēka galvā ir tikai ziņas, nevis fakti, tāpēc pierādījumi ir ziņas par faktiem⁴². Minēto uzskatu ar laiku recipēja arī Latvijas tiesībzinātnieki. Diskusijas par minēto jautājumu pastāv līdz pat šai dienai. Pēc autora domām, minētais jautājums ir vairāk filozofiska rakstura un nav izšķirošs šī darba mērķa sasniegšanai, tāpēc sīkāk analizēts netiks, pieņemot par pareizu likumdevēja pozīciju, ka pierādījumi ir ziņas par faktiem.

Apskatot tālāk pierādījumu legāldefinīciju, atzīmējams, ka par pierādījumu var tikt atzītas tikai tādas ziņas par faktiem, kas ir iegūtas likumā paredzētajā kārtībā. Ar "likumu" Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmās daļas izpratnē saprotams gan Kriminālprocesa likums, gan jebkurš cits likums. Kā norādījusi Augstākā tiesa, no Kriminālprocesa 127.panta un 130.panta satura var secināt, ka pierādījumi kriminālprocesā ir jebkurā likumā, arī Kriminālprocesa likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālā formā nostiprinātas ziņas par faktiem⁴³. Minēto atziņu apstiprina arī prof. Ārijas Meikališas un prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas pamatota norāde, ka pašreizējā Kriminālprocesa likuma kārtība paredz iespēju pierādīšanā izmantot ziņas, kuru iegūšanas kārtību paredz citi likumi, ne Kriminālprocesa likums – piemēram, operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas, ziņu iegūšana no notāra, advokāta sniegtas ziņas, ko viņš ieguvis Advokatūras likumā noteiktā kārtībā u.c.⁴⁴.

⁴¹ Dombrovskis R. Vēlreiz par pierādījumu un pierādīšanas izpratni. Jurista vārds, 2012.gada 17.janvāris, Nr.3

⁴² Turpat.

⁴³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006.gada 30.maijā lēmums lieta SKK-01-345/2006. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departament2/2006/a/kd300506.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁴⁴ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

Runājot par apsūdzības pierādījumiem, kuru iegūšanas procesu, atbilstoši publisko tiesību principam – viss, kas nav atļauts, ir aizliegts, teju vai visos gadījumos detalizēti regulē likums, nevajadzētu rasties būtiskām problēmām noteikt, vai attiecīgā apsūdzības pierādījuma iegūšana notikusi likumā paredzētajā kārtībā. Pēc autora domām, daudz komplicētāks ir jautājums, kā noteikt, vai ziņas par faktiem, kuras iesniedz aizstāvība, ir atzīstamas par “iegūtiem likumā paredzētajā kārtībā”, it sevišķi ja rodas strīds par šo ziņu iegūšanas tiesiskumu. Atbildi uz šo jautājumu daļēji sniegusi Augstākā tiesa, norādot, ka no Kriminālprocesa likuma un konkrēti 126.panta ceturtās daļas, 455.panta pirmās daļas, 86.panta pirmās daļas 1.punkta, 18.panta nepārprotami izriet, ka kriminālprocesā iesaistītajām personām, tajā skaitā arī apsūdzētajam un viņa aizstāvim, ir tiesības tiesā iesniegt pierādījumus. Pēc tā, ka minētās personas tiesas sēdē iesniedz pierādījumus un tiesa tos pieņem, jāsecina, ka pierādījumi iegūti Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā⁴⁵. Tomēr neatbildēts paliek jautājums, kādi ir nosacījumi, pēc kuriem ir jāvadās tiesai, pieņemot lēmumu par attiecīgā aizstāvības potenciālā pierādījuma pieņemšanu vai nepieņemšanu. Tāpat nav skaidrs, vai aizstāvības ziņas par faktiem, kas iegūtas prettiesiski, piemēram, noziedzīgā nodarījuma – korespondences noslēpuma pārkāpšanas – rezultātā, var tikt atzītas par “iegūtiem likumā paredzētajā kārtībā” tā vien iemesla dēļ, ka tās ir iesniegtas tiesas sēdē un tiesa tās pieņem (kaut vai nezinot par šo ziņu izcelsmi). Domājams, minētais jautājums būtu atsevišķā pētījuma vērts. Jautājums par pierādījumu pazīmi – iegūšanu likuma paredzētajā kārtībā – tiks sīkāk apskatīts arī turpmāk pie pierādījumu pieļaujamības analīzes.

Nākamais, kam pierādījumu legāļdefinīcijā būtu pievēršama uzmanība, ir ziņu par faktiem nostiprināšana. Proti, no Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmās daļas izriet, ka par pierādījumiem uzskatāmas tādas ziņas par faktiem, kas ir nostiprinātas noteiktā procesuālajā formā.

Ar procesuālo formu ir saprotama kriminālprocesa veikšanas kārtība kopumā un atsevišķu procesuālo darbību veikšanas kārtība, kā arī prasības, kas izvirzāmas procesuālajiem dokumentiem⁴⁶. Pēc autora domām, ar procesuālo formu pierādījumu kontekstā ir jāsaprot, pirmkārt, kārtību, kādā ziņas par faktiem iegūstamas, otrkārt, veidu, kādā ziņas par faktiem materializējamas jeb padarāmas par izmantojamām pierādīšanā. Pa cik Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmajā daļā pazīme – ziņu par faktiem nostiprināšana noteiktā procesuālajā formā – ir minēta atdalīti no citas pazīmes – ziņu par faktiem iegūšanas likumā paredzētajā kārtībā – atzīstams, ka Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmās daļas kontekstā jēdziens

---

⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006.gada 30.maijā lēmums lieta SKK-01-345/2006. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department2/2006/a/kd300506.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁴⁶ Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник / отв. ред. Лупинская П.А. Москва: Норма, 2009, с.57-58

“procesuālā forma” tulkojams šauri, ar to saprotot vien veidu, kādā konkrētās ziņas par faktiem materializējamas jeb padarāmas par izmantojamām pierādīšanā.

Cieši ar ziņu par faktiem procesuālo formu ir saistītas Kriminālprocesa likuma normas, kas regulē ziņu par faktiem iegūšanas fiksēšanu. Tā, piemēram, Kriminālprocesa likuma 141.pants vispārīgi regulē izmeklēšanas darbības fiksēšanu, Kriminālprocesa likuma 149.pantā regulēta pratināšanas fiksēšana, savukārt Kriminālprocesa likuma 216.pantā regulēta speciālo izmeklēšanas darbību fiksēšana. Pēc tam, kad ziņas par faktiem ir likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un attiecīgi noformētas vai arī nofiksētas atbilstoši Kriminālprocesa likumam, tās kļūst par nostiprinātām un iegūst attiecīgu veidu, respektīvi, tās iespējams kvalificēt kā noteikta veida ziņas par faktiem. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 131.-137.pantiem, tās var būt ziņas, kas ietvertas liecībās, eksperta atzinumā, revidenta atzinumā, kompetentas institūcijas atzinumā, lietiskajā pierādījumā, dokumentā, elektroniskajā pierādījumā vai atbilstošā kārtībā fiksētas izmeklēšanas darbības laikā iegūtās ziņas. Pierādīšanā drīkst izmantot arī operatīvos pasākumos iegūtās ziņas par faktiem vai ziņas, kas fiksētas ar tehnisku līdzekļu palīdzību, bet tikai tad, ja tās iespējams pārbaudīt Kriminālprocesa likuma noteiktā kārtībā⁴⁷.

Minēto ziņu par faktiem veidu uzskaitījums Kriminālprocesa likumā ir izsmeļošs un nav pieļaujama cita veida ziņu par faktiem izmantošana. Pirms iegūtās ziņas par faktiem izmantot pierādīšanā, jāsaprot, kāds ir šo ziņu par faktiem veids. Šajā ziņā Latvijas kriminālprocesuālais regulējums ir līdzīgs Krievijas regulējumam, kur Kriminālprocesa kodeksa (*Уголовно-процессуальный кодекс*) 74.pantā otrajā daļā minēts izsmelošs pierādījumu veidu uzskaitījums:

- 1) aizdomās turētā, apsūdzēta liecības;
- 2) cietušā, liecinieka liecības;
- 3) speciālista, eksperta atzinums un liecības;
- 4) lietiskie pierādījumi;
- 5) izmeklēšanas un tiesu darbību protokoli;

6) citi dokumenti⁴⁸. Līdzīgi ir arī Vācijā – saskaņā ar Vācijas Kriminālprocesa kodeksu (*Strafprozeßordnung*) vaina var tikt pierādīta ar pieciem pierādījumu veidiem – apsūdzētā, liecinieku un eksperta liecībām (§48.-85.), noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietas vai ar noziedzīgu nodarījumu saistīto objektu apskati (§86.-93.) un dokumentiem (§249.-256.)⁴⁹.

⁴⁷ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

⁴⁸ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073650> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁴⁹ Strafprozeßordnung (StPO). Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

Savukārt citās Rietumeiropas valstīs kriminālprocesuālais regulējums attiecībā uz ziņu par faktiem veidiem nav tik strikts. Piemēram, Beļģijas Kriminālprocesa kodeksa (*Code d'instruction Criminelle*) 154.pantā pirmajā daļā minēts, ka pierādīšana veicama vai nu ar atzinumiem vai ziņojumiem, vai nu ar liecinieku liecībām (vai ar to palīdzību), ja nav atzinumu vai ziņojumu⁵⁰, tanī pašā laikā Beļģijas tiesu praksē ir nostiprināts, ka minētais uzskaitījums nav izsmeļošs un personas vaina var tikt pierādīta jebkādā veidā⁵¹. Arī Francijas Kriminālkodeksa (*Code de procédure pénale*) 427.panta pirmajā daļā noteikts, ka noziedzīga nodarījuma fakts var tikt konstatēts, izmantojot jebkādus pierādījumu veidus (izņemot gadījumus, kad likums noteic savādāk), bet tiesa pieņem nolēmumu, vadoties no savas iekšējās pārlicības⁵².

Pēdējais, kas būtu analizējams saistībā ar pierādījumu izpratni, ir brīdis, kurā ziņas par faktiem kļūst par pierādījumiem. Kā izriet no Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmās daļas, pierādījumi ir tādas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai. Līdz ar to secināms, ka likumdevējs ir noteicis, ka ziņas par faktiem kļūst par pierādījumu tikai ar to brīdi, kad ir uzsākta minēto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā. Domājams, ka ar šo brīdi uz iegūtām ziņām par faktiem kļūst attiecināmas arī visas pierādījumiem izvirzāmās prasības jeb pierādījumu īpašības. Šajā ziņā konstatējama jēdzienu “pierādīšana” un “pierādījumi” korelācija, proti, nav iespējama pierādīšana bez pierādījumiem, un otrādi, pierādījumi bez pierādīšanas.

2.3. Pierādījumu īpašības

Kriminālprocesa likums izvirza noteiktās prasības ziņām par faktiem, lai tās varētu uzskatīt par pierādījumiem un izmantot pierādīšanā. Tā, Kriminālprocesa likuma 127.panta otrajā daļā noteikts, ka kriminālprocesā iesaistītās personas kā pierādījumus var izmantot tikai ticamas, attiecināmas un pieļaujamas ziņas par faktiem. Ziņu par faktiem atbilstība minētām prasībām jeb īpašībām ir obligāts priekšnoteikums, lai attiecīgās ziņas par faktiem varētu kļūt par pierādījumu. Kā norāda prof. Ārija Meikališa un prof. Kristīne Strada-Rozenberga, Kriminālprocesa likuma 127.panta otrajā daļā minētu uzskaitījumu nevajadzētu uzskatīt par tādu, kurā norādīta pazīmju konstatēšanas secība, jo tas neatbilstu pierādījumu novērtēšanas teorētiski pamatotai un praktiskai kārtībai, saskaņā ar kuru pirmā tiek noteikta attiecināmība,

⁵⁰ Code d'instruction Criminelle. Pieejams: <http://www.droitbelge.be/codes.asp#ins> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁵¹ European Criminal Procedures. Edited by Delmas-Marty M. and Spencer J.R. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p.121-122

⁵² Code de procédure pénale. Pieejams: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071154> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

tad pieļaujāmība un ticamība⁵³. Pēc autora domām, prof. Ārijas Meikališas un prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas piedāvātā secība ir korekta un loģiska un tieši šādā secībā pierādījumu īpašības tiks apskatītas turpmāk.

2.3.1. Pierādījumu attiecināmība

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 129.pantu, pierādījumi ir attiecināmi uz konkrēto kriminālprocesu, ja ziņas par faktiem tieši vai netieši apstiprina kriminālprocesā pierādāmo apstākļu esamību vai neesamību, kā arī citu pierādījumu ticamību vai neticamību, izmantošanas iespējamību vai neiespējamību.

Kā redzams no Kriminālprocesa likuma 129.panta konstrukcijas, ziņu par faktiem attiecināmības jautājums ir cieši saistīts ar pierādīšanas priekšmeta jautājumu – ja konkrētās ziņas tieši vai netieši attiecās uz pierādīšanas priekšmetu, tās ir attiecināmas. Savukārt, kā jau minēts iepriekš, pierādīšanas priekšmets ir saistīts ar kriminālprocesa mērķi – krimināltiesisko attiecību taisnīgo noregulējumu, līdz ar to ļaujot pierādīšanas subjektam pamatot arī tādu faktu esamību vai neesamību, kurus likumdevējs nav tieši ietvēris pierādīšanas priekšmeta legāļdefinīcijā, bet kuriem ir nozīme konkrētajā kriminālprocesā. Nav iespējams uzskaitīt visus pierādīšanas priekšmetā ietilpstošos faktus, jo šie fakti būs atkarīgi no konkrētā kriminālprocesa apstākļiem. Ņemot vērā minēto, vēl jo vairāk arī ziņu par faktiem attiecināmības jautājums ir saistīts ar konkrētā kriminālprocesa apstākļiem. Likumā nav iespējams noteikt, kādas tieši ziņas attieksies uz konkrēto kriminālprocesu⁵⁴, līdz ar to ziņu par faktu attiecināmība ir vērtēšanas jautājums.

Pēc autora domām, visu lietas apstākļu pilnīgas un vispusīgas noskaidrošanas nolūkā, pierādījumu attiecināmības jēdziens būtu tulkojams plaši. Piemēram, izvērtējot tādu prof. Ārijas Meikališas un prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas minēto attiecināmības noteikšanas jautājumu kā rakstura, ieradumu, reputācijas pierādījumu izmantošana personas vainas pierādīšanā⁵⁵, domājams, ka arī šādas ziņas par faktiem būtu attiecināmas, it sevišķi jautājumā par soda noteikšanu, ievērojot Krimināllikuma 46.panta otrajā daļā noteikto, ka, nosakot soda veidu, ņem vērā vainīgā personību. Tajā pati laikā nav pieļaujama ļaunprātīga pierādījumu attiecināmības jēdziena paplašināta tulkošana, lai mākslīgi novilcinātu kriminālprocesu.

Attiecināmības juridiski korektā noteikšanā jāprot saskatīt atšķirības starp tā saucamo sadzīvisko attiecināmību un tiesisko attiecināmību (tiesību normās noteiktie kritēriji, kas it kā attiecināmu informāciju liedz izmantot procesā utt.), kā arī izvērtēt bieži sastopamos tā

⁵³ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

⁵⁴ Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник / отв. ред. Лупинская П.А. Москва: Норма, 2009, с.297

⁵⁵ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

saucamus nosacītās attiecināmības gadījumus (kāda pierādījuma attiecināmība vispār nav nosakāma, ja tas netiek skatīts kopsakarā ar kādu citu/citiem pierādījumiem)⁵⁶.

2.3.2. Pierādījumu pieļaujamība

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 130.panta pirmo daļu, kriminālprocesa laikā iegūtās ziņas par faktiem ir pieļaujams izmantot kā pierādījumus, ja tās iegūtas un procesuāli nostiprinātas šajā likumā noteiktajā kārtībā. Saskaņā ar minēto pantu, ne visas kriminālprocesa laikā iegūtās ziņas par faktiem drīkst izmantot pierādīšanā, neatkarīgi no iegūto ziņu vērtības. Līdzīgs uzskats prevalē vairumā romāņu-ģermāņu tiesību loka valstīs. Tā Krievijas Kriminālprocesa kodeksa (*Уголовно-процессуальный кодекс*) 75.panta pirmās daļā minēts, ka pierādījumi, kas iegūti, pārkāpjot Kriminālprocesa kodeksu, nav pieļaujami⁵⁷. Francijas kriminālprocesa zinātnē atzīts, ka pierādījumi var tikt pieņemti tikai tad, ja tie ir iegūti likumīgi, nepārkāpjot tiesības uz aizstāvību⁵⁸. Savukārt Vācijas Kriminālprocesa kodeksa (*Strafprozeßordnung*) §136.a pirmajā un otrajā daļā minētas pratināšanas nepieļaujamās metodes (cietsirdīga apiešanās, pagrimuma stāvokļa izmantošana, fiziskā ietekmēšana, spīdzināšana, viltus, hipnoze, ar likumu neparedzētās izdevības apsoliņš, pratināmā apziņas un atmiņas traucēšana), savukārt §136.a trešajā daļā nostiprināts princips, kas kategoriski aizliedz izmantot liecības, kas iegūtas pieļaujot §136.a pirmajā un otrajā daļā minētus pārkāpumus⁵⁹. Tomēr atzīmējams, ka liegums izmantot pierādījumus, kas iegūtas, pieļaujot citus likuma pārkāpumus, Vācijas Kriminālprocesa kodeksā (*Strafprozeßordnung*) tieši nav minēts⁶⁰, un šo pārkāpumu ietekmes uz kriminālprocesu izvērtējums atstāts tiesas ziņā.

No Kriminālprocesa likuma 130.panta pirmās daļas izriet, ka likumdevējs ir izvirzījis divus pierādījumu pieļaujamības priekšnoteikumus:

- 1) likumā noteiktās kārtības ievērošana ziņu par faktiem iegūšanā;
- 2) likumā noteiktās kārtības ievērošana ziņu par faktiem procesuālajā nostiprināšanā.

Norādāms, ka pierādījumu pieļaujamības priekšnoteikumi ir vienlaicīgi ietverti arī Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmajā daļā, kurā dota pierādījumu legāldefinīcija.

⁵⁶ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

⁵⁷ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073650> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁵⁸ European Criminal Procedures. Edited by Delmas-Marty M. and Spencer J.R. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p.262

⁵⁹ Strafprozeßordnung (StPO). Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁶⁰ European Criminal Procedures. Edited by Delmas-Marty M. and Spencer J.R. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p.328

Domājams, šādi likumdevējs ir akcentējis pierādījumu pieļaujamības īpašu nozīmi pierādījumu īpašību vidū.

Prof. Kristīne Strada-Rozenberga, apkopojot vairāku Latvijas un Krievijas tiesībzinātnieku viedokļus par pierādījumu pieļaujamības kritērijiem, pamatoti secinājusi, ka par pieļaujamiem ir atzīstami pierādījumi, kuru saturā ietilpstošās ziņas iegūtas saskaņā ar likumā paredzēto procesuālo formu, un tieši:

1) ja pierādījuma saturā ietilpstošās ziņas iegūtas no likumā paredzētajiem faktisko ziņu avotiem;

2) ja pierādījuma saturā ietilpstošās ziņas ieguvuši kompetenti kriminālprocesa subjekti;

3) ja pierādījuma saturā ietilpstošās ziņas iegūtas un procesuāli nostiprinātas likumā noteiktā veidā (tai skaitā nav izmantoti neatļauti paņēmieni un metodes);

4) ja ievēroti citi likuma nosacījumi, kādi izvirzīti kā obligāts priekšnosacījuma ziņu procesuālai izmantošanai pierādījumu statusā⁶¹. Minētie kritēriji atbilst arī mūsdienu izpratnei par pierādījumu pieļaujamības kritērijiem.

Runājot par pirmo Kriminālprocesa likuma 130.panta pirmajā daļā minēto pierādījumu pieļaujamības priekšnoteikumu – likumā noteiktās kārtības ievērošanas ziņu par faktiem iegūšanā – kas faktiski aptver sevī visus ar pierādījumu iegūšanu saistītos pierādījumu pieļaujamības kritērijus, kriminālprocesa zinātnē ir izstrādātas četras teorijas, kas pamato nepieciešamību pēc nepienācīgā kārtā iegūto ziņu par faktiem izslēgšanas no pierādījumu loka un lieguma izmantot šādas ziņas par faktiem pierādīšanā:

1) nepieciešamībā garantēt pierādījumu ticamību;

2) nepieciešamība preventīvi atturēt personas, kuras veic kriminālprocesi, no līdzīgu pārkāpumu ziņu par faktiem iegūšanā atkārtotas izdarīšanas nākotnē;

3) nepieciešamība nodrošināt personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiesību aizsardzību;

4) nepieciešamība nodrošināt nolēmuma, ar kuru noregulētas krimināltiesiskās attiecības, leģitimitāti un autoritāti^{62,63}.

Visai grūti konstatēt, kuras no minētām teorijām vadīts, Latvijas likumdevējs 2005.gadā ir ietvēris 130.pantu Kriminālprocesa likumā, jo pierādījumu pieļaujamības jēdziens bija pazīstams Latvijas kriminālprocesa teorijā un praksē jau ilgu laiku pirms šī jēdziena

---

⁶¹ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. Rīga: "Biznesa augstskola Turība" SIA, 2002, 218.lpp.

⁶² Summers S.J., Jackson J.D. The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p.154-156

⁶³ European Criminal Procedures. Edited by Delmas-Marty M. and Spencer J.R. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p.603

ietveršanas likumā, kaut arī Kriminālprocesa kodeksā tieši minēts nebija⁶⁴. Pēc autora domām, pierādījumu pieļaujamības jēdziena pozitīvizēšanu Latvijā galvenokārt nodiktējusi nepieciešamība pēc noteikta regulējuma pierādījumu un pierādīšanas jomā.

Savukārt otrais Kriminālprocesa likuma 130.panta pirmajā daļā minētais pierādījumu pieļaujamības priekšnoteikums – likumā noteiktās kārtības ievērošana ziņu par faktiem procesuālajā nostiprināšanā – jau ticis apskatīts iepriekš, analizējot pierādījumu izpratni.

2.3.3. Pierādījumu ticamība

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 128.panta pirmo daļu, pierādījuma ticamība ir kādas ziņas patiesuma konstatēšanas pakāpe. No Kriminālprocesa likuma 127.panta otrās daļas secināms, ka pierādījumu ticamība ir obligātā pierādījumu īpašība. Šajā ziņā Kriminālprocesa likums būtiski atšķiras no Civilprocesa likuma, kurā atsevišķi pierādījumu ticamības jautājums netiek apskatīts un pierādījumu ticamība nav obligātā pierādījumu īpašība.

Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajā daļā minēta pierādījumu ticamības novērtēšanas kārtībā. Saskaņā ar minēto panta daļu, to, cik ticamas ir pierādīšanā izmantojamās ziņas par faktiem, izvērtē, aplūkojot visus kriminālprocesa laikā iegūtos faktus vai ziņas par faktiem kopumā un savstarpējā sakarībā. Līdz ar to Kriminālprocesa likums izvirza pierādījumu ticamības novērtēšanas procedūrai objektīvus kritērijus, proti, visu iegūto faktu vai ziņu par faktiem savstarpējo salīdzināšanu. Atzīmējams, ka Kriminālprocesa likumā nav minēti tādi Civilprocesa likumā minēti kritēriji kā “iekšējā pārliecība”, “dzīvē gūtie novērojumi” u. tml. Tāpat Latvijas kriminālprocesuālais regulējums atšķiras arī no Francijas regulējuma, kurā pastāv brīva pierādījumu novērtēšana, kas saistīta ar tiesas pārliecību (*intime conviction*)⁶⁵. Arī Vācijas Kriminālprocesa kodeksa (*Strafprozeßordnung*) §261 noteikts brīvas pierādījumu novērtēšanas princips, kas saistāms ar tiesas pārliecību⁶⁶.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 128.panta trešo daļu, nevienam no pierādījumiem nav iepriekš noteikta augstāka ticamības pakāpe nekā pārējiem pierādījumiem. Šajā panta daļā minēts princips, saskaņā ar kuru nevar pastāvēt tā saucamā “pierādījumu karaliene”⁶⁷, kā arī nevar pastāvēt kāds noteikts pierādījumu veids, ko varētu uzskatīt par ticamāku par pārējiem pierādījumu veidiem. Līdz ar, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 128.panta trešo daļu, nav arī pierādījumu, kas *a priori* nebūtu apstrīdami.

⁶⁴ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23

⁶⁵ European Criminal Procedures. Edited by Delmas-Marty M. and Spencer J.R. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p.233

⁶⁶ Strafprozeßordnung (StPO). Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁶⁷ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. Rīga: “Biznesa augstskola Turība” SIA, 2002, 237.lpp.

3. Operatīvā darbība un pierādīšana kriminālprocesā

Ņemot vērā atziņas, pie kurām nonāks iepriekšējās divās nodaļās, analizējot operatīvās darbības, pierādīšanas un pierādījumu būtību, šajā nodaļā tiks izdarīti secinājumi par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā. Nodaļas sakumā tiks vispārīgi izpētīta operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā mijiedarbība ar kriminālprocesa pamatprincipiem. Nodaļas turpinājumā tiks izpētīta dažādu tiesiski nozīmīgu faktoru ietekme uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas iespējamību pierādīšanā. Nodaļas nobeigumā tiks apskatīti tā saucamie “aizliegtie paņēmieni” un citi likuma pārkāpumi, kas padara operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par neizmantojamām pierādīšanā.

3.1. Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā mijiedarbība ar kriminālprocesa pamatprincipiem

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 1.pantu, kriminālprocesa mērķis ir krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums. Lai sasniegtu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, Kriminālprocesa likumā valsts kompetentām iestādēm un amatpersonām ir piešķirtas pilnvaras, kas ir uzskatāmas par līdzekli, kādā tiek sasniegts krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums. Nevar nepieņemt prof. Ārijai Meikališai un prof. Kristīnei Stradai-Rozenbergai, ka nevar sasniegt taisnīgu mērķi ar netaisnīgiem līdzekļiem⁶⁸, respektīvi, lai sasniegtu kriminālprocesa mērķi jeb krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, arī pašam kriminālprocesam ir jābūt taisnīgam. Minētais ir pilnībā attiecināms arī uz personas vainas pierādīšanu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Nav šaubu, ka operatīvā darbība aizskar personu, pret kurām tā vērsta, cilvēktiesības, it sevišķi tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību⁶⁹, kas nostiprinātas gan nacionālajā līmenī – Satversmes 96.pantā, gan arī starptautiskajā līmenī, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8.panta pirmajā daļā⁷⁰. Arī Kriminālprocesa likums pamatprincipu līmenī aizsargā minētās tiesības. Tā no Kriminālprocesa likuma 1.panta izriet, ka kriminālprocesa mērķis sasniedzams bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē. Savukārt Kriminālprocesa likuma 12.pantā noteikts, ka kriminālprocesu veic, ievērojot starptautiski atzītās cilvēktiesības un nepieļaujot neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanu vai nesamērīgu iejaukšanos personas dzīvē. Neskatoties uz minēto, tomēr nebūtu

---

⁶⁸ Meikališa Ā. Strada-Rozenberga K. Taisnīgums kriminālprocesā. Jurista vārds, 2011.gada 29.novembris, Nr.48

⁶⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 11.maija spriedums lietā Nr.2010-55-0106. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2010_55_0106.htm [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁷⁰ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43859> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

pamatoti uzskatīt, ka tiesību uz privātās dzīves, mājokļa, vai korespondences neaizskaramību ierobežojums visos gadījumos ir uzskatāms par netaisnīgu kriminālprocesa mērķa sasniegšanas līdzekli. Šāds uzskats atsevišķos gadījumos pat liegtu valsts kompetentām iestādēm un amatpersonām iespējas apkārot, piemēram, latentu vai organizēto noziedzību, kuru dažkārt nevar apkārot savādāk, kā pārkāpjot minētas tiesības, jo, piemēram, organizētā noziedzība savā darbībā bieži vien mēdz izmantot netradicionālās noziegumu izdarīšanas metodes – tiesībsargājošo institūciju amatpersonu, tiesnešu uzpirkšanu u.tml.⁷¹. Tradicionālās izmeklēšanas metodes cīņā ar šāda veida noziedzību būtu maz efektīvas. Šādos gadījumos ir nepieciešama slepeno aģentu, informatoru un slepenu paņēmieni izmantošana⁷², kas neizbēgami noved pie lielākā vai mazākā personu tiesību aizskāruma. No Kriminālprocesa likuma 12.panta otrās daļas izriet, ka operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā ir attaisnojama vien ar sabiedrības drošības apsvērumiem, veicama vienīgi atbilstoši noziedzīgā nodarījuma raksturam un bīstamībai un vienīgi saskaņā ar likumu. 44% aptaujāto kriminālprocesa praktiķu atzina, ka personas tiesību uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību pārkāpums ir pieļaujams, ja tas veicina noteikta veida noziedzības apkarošanu, savukārt 29% – ka tas ir pieļaujams visos gadījumos, kad tas veicina noziedzības apkarošanu⁷³. Pēc autora domām, personas tiesību uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību aizskaršana kriminālprocesā atsevišķos gadījumos ir pieļaujama, ja ar šo aizskārumu tiek efektīvi aizsargāta sabiedrības kopumā un tās atsevišķu locekļu drošība. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka pierādījumu, kas iegūti, pārkāpjot Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8.panta pirmo daļu, izmantošana kriminālprocesā, automātiski nenozīmē tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu⁷⁴. Tomēr atzīmējams, ka pieļauto pārkāpumu ietekme būtu atsevišķi rūpīgi izvērtējama katrā konkrētajā kriminālprocesā.

Gadījumos, kad operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem tiek izmantotas pierādīšanā, ne mazāk svarīgs ir jautājums par tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu. Kā kriminālprocesa pamatprincips Kriminālprocesa likuma 15.pantā ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā. Arī Eiropas Cilvēktiesību

---

⁷¹ Makans L. Procesuālo un operatīvo darbību vienlaicīga pielietojuma problēma konkrētu noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un izmeklēšanā. Grām.: Zinātniski praktiskā konference "Latvijas Kriminālprocesa likuma piemērošanas pirmā gada problēmas". Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 139.lpp.

⁷² Starmer K., Hopkins A. Human Rights in the Investigation and Prosecution of Crime. Oxford: Oxford University Press, 2009, p.337

⁷³ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.3

⁷⁴ Starmer K., Hopkins A. Human Rights in the Investigation and Prosecution of Crime. Oxford: Oxford University Press, 2009, p.171

konvencijas 6.pantā ir noteiktas tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu⁷⁵. Lietas taisnīgas izskatīšanas nodrošināšanai ir svarīgi, lai personas vainas pierādīšana noziedzīga nodarījuma izdarīšanā tiktu realizēta ar taisnīgiem līdzekļiem un tiesa ņemtu vērā un nolēmumu pamatotu tikai ar tādiem pierādījumiem, kas atbilst taisnīgās tiesas prasībai. Pašlaik vēl detalizēti neapskatot pārkāpumus, kas padara operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par neizmantojamām pierādīšanā, var minēt, ka taisnīgās tiesas prasība tiktu apdraudēta, piemēram, ar tādu pierādījumu izmantošanu, kas iegūti policijas uzskatīšanas rezultātā, veicot operatīvo darbību⁷⁶. Šāds aizliegums ietverts arī nacionālajā līmenī, proti, Operatīvās darbības likuma 4.panta otrajā daļā. Kā pamatoti norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, laikā, kad organizētās noziedzības izplatīšanās neapšaubāmi prasa attiecīgu reaģēšanu, tiesības uz taisnīgu justīcijas nodibināšanu tomēr ieņem tik prominentu vietu, ka nevar tikt upurētas lietderības dēļ⁷⁷. Vienlaicīgi atzīmējams, ka speciālo izmeklēšanas metožu, tai skaitā arī slepeno paņēmieni izmantošana, pati par sevi nenozīmē tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu⁷⁸. Ņemot vērā minēto, katrā gadījumā, kad pierādīšanā tiek izmantotas operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem, vienmēr rūpīgi izvērtējama šo ziņu atbilstība taisnīgās tiesas prasībai.

Cits princips, kas izriet no tiesībām uz taisnīgu tiesu, un ir aktuāls operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā kontekstā, ir Kriminālprocesa likuma 18.pantā minēts procesuālo pilnvaru līdzvērtības princips, kas bieži vien pārklājas arī ar Kriminālprocesa likuma 20.pantā minētām tiesībām uz aizstāvību, proti, ar tiesībām izvēlēties un realizēt savu aizstāvības pozīciju. Izmantojot pierādīšanā ziņas par faktiem, kas iegūtās operatīvās darbības rezultātā, ir svarīgi nodrošināt personai, pret kuru minētās ziņas tiek izmantotas, pienācīgu iespēju pārbaudīt un apstrīdēt minētās ziņas. Tā, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Perry v. United Kingdom* atzinusi, ka nav konstatējama neatbilstība taisnīgās tiesas prasībai sakarā ar slepena videoieraksta izmantošanu apsūdzētā vainas pierādīšanā, kas turklāt iegūts, pārkāpjot nacionālajā līmenī regulēto procedūru, jo apsūdzētajam bija nodrošinātas visas tiesības pārbaudīt un apstrīdēt minētā apsūdzības pierādījuma pieļaujamību un ticamību⁷⁹. Līdzīga pieeja konstatējama arī lietās *Schenk v.*

⁷⁵ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43859> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁷⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 9.jūnija spriedums lietā *Teixeira de Castro v. Portugal*, para. 36. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58193> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁷⁷ *Ibid.*, para. 87

⁷⁸ Starmer K., Hopkins A. *Human Rights in the Investigation and Prosecution of Crime*. Oxford: Oxford University Press, 2009, p.337

⁷⁹ McBride J. *Human rights and criminal procedure*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2009, p.218

*Switzerland un Khan v. United Kingdom*⁸⁰. Pie tam lietā *Khan v. United Kingdom* Eiropas Cilvēktiesību tiesa arī nonākusi pie secinājuma, ka apstākļi, ka apsūdzētā mēģinājumi izslēgt pierādījumu tā trūkumu dēļ cieta neveiksmi, neietekmē secinājuma izdarīšanu par apsūdzētā tiesību ievērošanu⁸¹, jo izšķirošs ir apstākļi, vai apsūdzētajam ir bijusi nodrošināta iespēja apstrīdēt pierādījumu vai nē. Runājot par Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, apstākļi, vai apsūdzētajam ir bijusi nodrošināta iespēja apstrīdēt pierādījumu vai nē, bieži vien ir vienīgā mēraukla, pēc kuras Eiropas Cilvēktiesību tiesa vadās nosakot, vai ir tikusi ievērota taisnīgās tiesas prasība. Var pievienoties šādas Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostājas pamatotai kritikai⁸², jo minētā tiesas nostāja nevelta praktiski nekādu uzmanību ziņu par faktiem iegūšanas procesa ietekmei uz taisnīgās tiesas prasības ievērošanu, bet fokusējas vienīgi uz procesuālo pilnvaru līdzvērtības principa ievērošanu, iespējams, pārvērtējot tā izšķirošu nozīmi. Pēc autora domām, minētā Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostāja tomēr neatbrīvo nacionālā līmeņa tiesas no pienākuma izvērtēt operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem iegūšanas procesa ietekmi uz taisnīgās tiesas prasības ievērošanu, it sevišķi ņemot vērā nacionālo likumu īpatnības. Latvijas gadījumā būtu ņemama vērā Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmā daļa, kas noteic, ka par pierādījumu kriminālprocesā var būt tikai tādas ziņas par faktiem, kas iegūtas likumā paredzētajā kārtībā. Atzīmējams arī tas, ka apsūdzētā iespējai pārbaudīt un apstrīdēt ziņas par faktiem, kas iegūtās operatīvās darbības rezultātā, ir jābūt praktiskai un efektīvai, nevis vien teorētiskai un iluzorai⁸³.

Visai interesants jautājums, kas ir aktuāls nacionālajā līmenī ir operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā mijiedarbība ar Kriminālprocesa likuma 17.pantā nostiprināto procesuālo funkciju nodalīšanas principu. Proti, Lauris Matisāns norāda uz problēmu, ka prokuratūra kā iestāde pilda gan valsts apsūdzības uzturēšanas tiesā funkciju, gan pārbauda, vai operatīvās darbības subjekts ar savu rīcību nav pārkāpis pilnvaras un noteikto operatīvās darbības procesa kārtību⁸⁴, jo tieši Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas prokurors, reaģējot uz personas sūdzību par operatīvās darbības veikšanas likumību, sniedz atzinumu Operatīvās darbības likuma 5.panta kārtībā. Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas prokurora pozitīvu atzinumu var izmantot kā apliecinājumu tam, ka operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņu par faktiem ir iegūtas

⁸⁰ McBride J. Human rights and criminal procedure. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2009, p.218

⁸¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 12.maija spriedums lietā *Khan v. United Kingdom*, para. 38. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58841> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁸² Summers S.J., Jackson J.D. The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p.181-182

⁸³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra spriedums lietā *Airey v. Ireland*, para. 24. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57420> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁸⁴ Matisāns L. Operatīvā darbība un pierādījumi kriminālprocesā. Jurista vārds, 2011.gada 12.aprīlis, Nr.15

nepieļaujot pārkāpumus. Līdz ar to, kā norāda Lauris Matisāns, apsūdzību uzturošā iestāde pēc būtības, uzņemoties tiesas spriešanas funkcijas, citiem procesa dalībniekiem, jo īpaši tiesai, nepārbaudāmā veidā konstatē – bija vai nebija kāds pārkāpums operatīvās darbības procesa gaitā⁸⁵. Šim viedoklim var pievienoties vien ar piebildi. Ir jāņem vērā, ka operatīvās darbības subjektam ir pienākums saņemt Augstākās tiesas priekšsēdētāja vai viņa īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša akceptu sevišķajā veidā veicamo operatīvās darbības pasākumu veikšanai jebkurā gadījumā, tādējādi likumdevējs ir noteicis tādu operatīvās darbības regulējumu, kas paredz ne vien prokurora uzraudzību, bet arī tiesas kontroli vai vismaz pēckontroli pār veikto darbību tiesiskumu un atbilstību likuma prasībām⁸⁶, kas atbilst procesuālo funkciju nodalīšanas principam. Pie tam saskaņā ar Augstākās tiesas sevišķā veidā veicamo operatīvās darbības pasākumu akceptēšanas instrukciju, kriminālprocesā iesaistītajām personām ir iespējams saņemt no Augstākās tiesas informāciju par Operatīvās darbības likuma 7.panta kārtībā dota akcepta esamību vai neesamību konkrētas operatīvās darbības veikšanai, iesniedzot attiecīgu iesniegumu Augstākās tiesas priekšsēdētājam⁸⁷. Turklāt pašlaik Saeimā atrodas likumprojekts Nr. 745/Lp11 “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kurā ietverts atbalstīts Jāņa Bordāna priekšlikums papildināt Kriminālprocesa likuma 500.pantu ar ceturto daļu, nosakot, ka gadījumā, ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas, tikai tiesa pēc prokurora, cietušā, apsūdzētā vai viņa aizstāvja motivēta lūguma drīkst iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kas nav pievienoti krimināllietai un kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, lietas materiālos un nolēmumā norādot, ka šie materiāli ir izvērtēti. Domājams, ka pieņemot minētus grozījumus un papildinot Kriminālprocesa likuma 500.pantu, tiks atrisināta problēma ar procesuālo funkciju nodalīšanas principa ievērošanu, piešķirot tiesai iespēju pārbaudīt Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas prokurora atzinumā minēto ziņu patiesumu. Šādējādi tiks arī sperts solis problēmas, uz kuru norādījis Aloizs Vaznis, atrisināšanai, ka Augstākās tiesas tiesneša akcepts par sevišķajā veidā veicamo operatīvās darbības pasākumu veikšanu klasificēts kā slepens un līdz ar to ir pieejams tikai Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas prokuroriem, bet nav pieejams ne apsūdzētajam un viņa aizstāvim, ne ierindas prokuroram, ne arī tiesnesim, kurš vada kriminālprocesu⁸⁸. Atzīmējams, ka minētos likuma grozījumus pozitīvi vērtē arī aptaujātie

---

⁸⁵ Matisāns L. Operatīvā darbība un pierādījumi kriminālprocesā. Jurista vārds, 2011.gada 12.aprīlis, Nr.15

⁸⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 11.maija spriedums lietā Nr.2010-55-0106. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2010_55_0106.htm [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁸⁷ Vaznis A. Slepnie lēmumi un cilvēktiesības. Jurista vārds, 2008.gada 26.augusts, Nr.32. Augstākās tiesas komentārs par A.Važņa rakstā minēto problēmu.

⁸⁸ Vaznis A. Jusque datum sceleri. Jurista vārds, 2008.gada 30.septembris, Nr.37

tiesneši⁸⁹. Tomēr aktuāls paliks jautājums, kā apsūdzētais varēs pilnvērtīgi realizēt savas Kriminālprocesa likuma 20.pantā minētās tiesības uz aizstāvību, ja viņam netiks nodrošināta iespēja iepazīties ar materiāliem, kuri, iespējams, ir vērsti pret viņu, un kurus tiesa vērtēs, taisot nolēmumu.

3.2. Tiesiski nozīmīgu faktoru ietekme uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību

Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamība ir atkarīga no vairākiem tiesiski nozīmīgiem faktoriem, kas tiks apskatīti šajā apakšnodaļā. Proti, šajā apakšnodaļā tiks analizēta citu krimināllietā esošo ziņu par faktiem, inkriminējamā noziedzīgā nodarījuma smaguma un operatīvās darbības veikšanas mērķa ietekme uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību.

3.2.1. Citu krimināllietā esošo ziņu par faktiem ietekme

Kriminālprocesa likuma 127.panta trešajā daļa ir noteikts, ka operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, arī ziņas, kas fiksētas ar tehnisku līdzekļu palīdzību, drīkst izmantot kā pierādījumu tikai tad, ja tās iespējams pārbaudīt Kriminālprocesa likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā. Savukārt Operatīvās darbības likuma 24.panta pirmajā daļā noteikts, ka operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts. Šādu informāciju kā pierādījumu kriminālprocesā drīkst izmantot tikai Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, nodrošinot operatīvās darbības pasākumu īstenošanas un tajos iesaistīto personu konfidencialitāti un drošību.

Līdz ar to Kriminālprocesa likumā ir noteikts priekšnoteikums, kuram obligāti jāpiepildās, lai operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem varētu kļūt par pierādījumu, proti, iespējamība pārbaudīt iegūtās ziņas Kriminālprocesa likuma noteiktajā procesuālajā kārtībā, turklāt ievērojot prasību pēc operatīvās darbības metožu neatklāšanas un tajos iesaistīto personu konfidencialitātes un drošības aizsardzības. Šajā sakarā atzīmējams Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas virsprokurora 2013.gada 27.maija vēstulē Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātai norādītais, ka operatīvās darbības subjektu amatpersonas kriminālprocesam virza tādas operatīvās darbības pasākumu rezultātā iegūtās ziņas, kuru procesuālā pārbaude, no vienas puses, neatklās operatīvās darbības metodes un neradīs apdraudējumu tajos iesaistīto personu konfidencialitātei un drošībai, bet, no otrās puses, neierobežos apsūdzētā procesuālās tiesības. Tādējādi, tikai pastāvot šādam sabiedrības

---

⁸⁹ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.11

un indivīda interešu līdzsvaram, operatīvās darbības pasākumu rezultātā iegūtā informācija var tikt izmantota kā pierādījums kriminālprocesā⁹⁰. Pēc autora domām, šāda Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas virsprokurora nostāja ir pamatota. Gadījumā, kad operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem nav iespējams pārbaudīt, neatklājot operatīvās darbības metodes un neradot apdraudējumu operatīvajā darbībā iesaistīto personu konfidencialitātei un drošībai, minētās ziņas nav izmantojamas pierādīšanā, jo kriminālprocesā, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127.panta trešajai daļai, ir jānodrošina pilnvērtīga iegūto ziņu par faktiem pārbaude. Ja pilnvērtīga pārbaude jebkādu iemeslu dēļ nav iespējama, operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem pierādīšanā nav izmantojamas.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 127.panta otro daļu, kriminālprocesā iesaistītās personas kā pierādījumus var izmantot tikai ticamas, attiecināmas un pieļaujamas ziņas par faktiem. Vērtējot kopsakarā Kriminālprocesa likuma 127.panta otro un trešo daļu, pēc autora domām, Kriminālprocesa likuma 127.panta trešajā daļā minēts vārdu savienojums “iespējams pārbaudīt” tulkojams kā iespējamība pārbaudīt operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņas par faktiem attiecināmību, pieļaujamību un ticamību. Līdz ar to krimināllietā bez operatīvās darbības rezultātā iegūtajām ziņām par faktiem ir obligāti jābūt arī citām “pavadošām” ziņām par faktiem, kas ļauj pilnvērtīgi pārbaudīt operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem atbilstību visām pierādījumu īpašībām. Turklāt pārbaudei ir jānotiek atbilstoši Kriminālprocesa likuma prasībām, tostarp ievērojot Kriminālprocesa likuma 449.pantā minēto tiešuma un mutiskuma prasību.

Domājams, ka ar operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem attiecināmības pārbaudi nevajadzētu rasties būtiskām problēmām. Citādi ir ar operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamību. Izvērtējot operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamību, “pavadošo” ziņu par faktiem nepieciešamais daudzums un saturs būs atkarīgs no konkrētā kriminālprocesa apstākļiem, tomēr Kriminālprocesa likums izvirza noteiktas prasības arī visiem kriminālprocesi. Tā, piemēram, kriminālprocesa materiālos ir obligāti jābūt uzziņai par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu, kā to noteic Kriminālprocesa likuma 127.panta ceturtā daļa. Tomēr šeit ir pilnībā jāpiekrīt prof. Ārijas Meikališas un prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas paustajām, ka uzziņa par atļauju veikt operatīvo pasākumu apliecina tikai vienu no apstākļiem, kas jāpārbauda, proti, to, ka operatīvā pasākuma veikšana bija pieļaujama⁹¹ jeb

---

⁹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2014.gada 12.februāra lēmums lietā SKK-0021-14. Pieejams: <http://tiesas.lv/nolemumi/pdf/148491.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁹¹ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās II. Jurista vārds, 2009.gada 18.augusts, Nr.33

akceptēta, bet tajā pašā laikā neapliecina iegūto ziņu par faktiem pieļaujamību kā obligāto pierādījumu īpašību. Spilgts piemērs minētajam ir gadījumi, kad tiek pamatoti apstrīdēta operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamība, norādot, ka ir notikusi uzskūdišana uz nozieguma izdarīšanu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka gadījumā, ja šajā sakarā ir celts pamatots iebildums, tad tiesai ir jāizvērtē, vai iesniedzējam bija iespējams efektīvi pieteikt sūdzību par iespējamo uzskūdišanu un vai nacionālās tiesas ir spērušas nepieciešamos soļus, lai konstatētu to, vai nav notikusi policijas uzskūdišana. Attiecībā uz nacionālajām tiesām tas ietver pienākumu konstatēt, cita starpā, iemeslus, kāpēc pasākums tika veikts, policijas līdzdalības apjomu noziedzīgajā nodarījumā un pret iesniedzēju vērsto darbību raksturu^{92,93}. Pēc autora domām, šāda konstatācija nebūtu iespējama, ja krimināllietā būtu vien Kriminālprocesa likuma 127.panta ceturtajā daļā minētā uzziņa, bet nebūtu ziņu par minētajiem faktiem. Līdz ar to, lai pilnvērtīgi izvērtētu operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamību, gadījumā, kad pastāv šaubas par uzskūdišanas uz nozieguma izdarīšanas esamību no operatīvās darbības subjektu amatpersonu puses, krimināllietā bez uzziņas ir obligāti jābūt arī visām iepriekš minētām Eiropas Cilvēktiesību tiesas norādītām svarīgām ziņām par faktiem, proti, ziņām par iemesliem, kāpēc pasākums tika veikts, par policijas līdzdalības apjomu noziedzīgajā nodarījumā un par pret apsūdzēto vērsto darbību raksturu. Pēc autora domām, minētā prasība pēc “pavadošo” ziņu par faktiem esamības krimināllietā (atšķiroties vien nepieciešamo ziņu par faktiem saturam) analogiski būtu attiecināma arī uz citiem iemesliem, ne tikai iespējamo uzskūdišanu, kuru dēļ tiek pamatoti apstrīdēta operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamība. Jāatzīst, ka minēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas prasību izpilde bieži vien varētu būt arī neiespējama, neatklājot operatīvās darbības metodes un neradot apdraudējumu tajos iesaistīto personu konfidencialitātei un drošībai. Pēc autora domām, šajā gadījumā, lai nodrošinātu taisnīgās tiesas prasības ievērošanu, operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem pierādīšanā nebūtu izmantojamas.

Savukārt pievēršoties operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem ticamības izvērtēšanai, ir jāmin Kriminālprocesa likuma 128.panta otro daļu, kas noteic, ka to, cik ticamas ir pierādīšanā izmantojamās ziņas par faktiem, izvērtē, aplūkojot visus kriminālprocesa laikā iegūtos faktus vai ziņas par faktiem kopumā un savstarpējā sakarībā. Līdz ar to, lai pilnvērtīgi pārbaudītu operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem ticamību, krimināllietā bez operatīvās darbības rezultātā iegūtajām ziņām par faktiem ir jābūt

---

⁹² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedums lietā *Baltiņš pret Latviju*, para. 57. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115853> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 5.februāra spriedums lietā *Ramanauskas v. Lithuania*, para 71. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-84935> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

arī citām ziņām par faktiem, kas ļauj veikt Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajā daļā minēto izvērtējumu. Šeit atkal jāmin, ka “pavadošo” ziņu par faktiem daudzums un saturs būs atkarīgs no konkrētā kriminālprocesa apstākļiem. Piemēram, gadījumos, kad operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem fiksētas skaņu vai attēlu ieraksta, nepieciešamība pēc “pavadošo” ziņu par faktiem daudzuma būs mazāka, jo ar attiecīgu eksperta atzinumu, ka ieraksts ir autentisks, pēc autora domām, būs pietiekoši, lai izslēgtu saprātīgas šaubas par iegūto ziņu par faktiem atbilstību īstenībai. Šāda pieeja ir konstatējama arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā. Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Khan v. United Kingdom* atzinusi, ka slepens audioieraksts ir uzskatāms par “ļoti stipru” pierādījumu un nav riska, ka tās izradīsies neticams, tāpēc nepieciešamība pēc “pavadošiem” pierādījumiem ir attiecīgi vājāka⁹⁴. Pēc autora domām, citādi ir ar operatīvās darbības rezultātā iegūtajām ziņām par faktiem, kas fiksētas, piemēram, operatīvās darbības protokolā vai pārskatā. Šajos gadījumos kriminālprocesa materiālos ir jābūt ievērojamām citu ziņu par faktiem skaitam, lai varētu pilnvērtīgi pārbaudīt iegūto ziņu par faktiem ticamību, vai arī neliela skaita “pavadošo” ziņu par faktiem saturam ir jābūt tādām, kas izslēdz saprātīgas šaubas par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem atbilstību īstenībai.

62% aptaujāto kriminālprocesa praktiķu atzina, ka operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem ir iespējams pilnvērtīgi pārbaudīt, ja lietas materiālos ir uzziņa par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu, citas ziņas par faktiem, kas apliecina operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamību, kā arī citas ziņas par faktiem, kurus aplūkojot kopumā un savstarpējā sakarībā var izdarīt secinājumu par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem ticamību⁹⁵.

3.2.2. Inkriminējamā noziedzīgā nodarījuma smaguma ietekme

Cits faktors, kas tieši ietekmē operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību ir inkriminējamā noziedzīgā nodarījuma smagums. Jau iepriekš, analizējot operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā mijiedarbību ar kriminālprocesa pamatprincipiem, minēts, ka, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 12.panta otrajai daļai, cilvēktiesības kriminālprocesā var ierobežot tikai tajos gadījumos, kad to prasa sabiedrības drošības apsvērumi, un tikai Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā atbilstoši noziedzīgā nodarījuma raksturam un bīstamībai. Lai prakse atbilstu minētajai nostādnei, ir jābūt skaidri definētiem kritērijiem, pēc kuriem

---

⁹⁴ McBride J. Human rights and criminal procedure. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2009, p.216

⁹⁵ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.9

novērtēt, vai ar personas cilvēktiesību aizskārumu tiek sasniegts šī aizskāruma legītīms mērķis un vai sasniedzamais mērķis ir samērīgs ar personas cilvēktiesību aizskārumu.

Lai konstatētu kritērijus, pēc kuriem novērtēt, vai sasniedzamais mērķis ir samērīgs ar personas cilvēktiesību aizskārumu, ir jāsāk ar operatīvo darbību un speciālo izmeklēšanas darbību regulējuma salīdzinājumu. Kā pamatoti norāda Gunārs Kūtris, Kriminālprocesa likumā ietvertais speciālo izmeklēšanas darbību regulējums, salīdzinot ar operatīvajām darbībām, ir būtiski precizēts, paredzot nepārprotamu tiesas kontroli, arī iespēju personai uzzināt par veiktajām darbībām pret viņu, iegūto materiālu izmantošanas kārtību un personas dzīves noslēpuma aizsardzības mehānismu⁹⁶. Arī Aloīzs Vaznis norāda, ka izmeklēšanas tiesneša lēmums par speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu pēc pirmstiesas izmeklēšanas pabeigšanas ir pieejams gan apsūdzētajam, gan viņa advokātam, par tā pamatotību var iesniegt sūdzību, savukārt Augstākās tiesas priekšsēdētāja akcepts operatīvo darbību veikšanai nav pārsūdzams, jo Austākā tiesa šajā gadījumā ir gan pirmā, gan pēdējā instance⁹⁷. Ņemot vērā minētās atziņas, ir jāatzīst, ka speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā, salīdzinājumā ar operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā, ir saudzējošāka cilvēktiesību un kriminālprocesa pamatprincipu ievērošanas ziņā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 210.pantu, speciālās izmeklēšanas darbības drīkst veikt, vienīgi izmeklējot mazāk smagus, smagus vai sevišķi smagus noziegumus. Līdz ar to speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā iespējama tikai tad, ja apsūdzētajam tiek inkriminēta nozieguma, bet ne kriminālpārkāpuma izdarīšana. Pa cik speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā, salīdzinājumā ar operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā, ir labvēlīgāka apsūdzētajam, tad, pēc autorā domām, operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā *a fortiori* ir iespējama tikai tad, ja apsūdzētajam tiek inkriminēts noziegums, bet ne kriminālpārkāpums. Tādējādi operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana, lai pierādītu apsūdzētā vainu kriminālpārkāpuma izdarīšanā, pēc autora domām, nav pieļaujama. Citādi apsūdzētā tiesību uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskārumu aizskāruma nebūtu samērīgs ar sabiedrības interesēm, respektīvi, tas nozīmētu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.

Arī tiesu praksē un judikatūrā ir apstiprināts līdzīgs uzskats. Tā, piemēram, Daugavpils tiesa atzinusi, ka operatīvās darbības pasākuma – operatīvās nepublisku sarunu slepenas

⁹⁶ Kūtris G. Nebūs progresa, ja nemainīsim domāšanu. Jurista vārds, 2002.gada 7.maijs, Nr.9

⁹⁷ Vaznis A. Satversme garantē, bet kā ir praksē. Jurista Vārds, 2010.gada 30.marts, Nr.13

noklausīšanās – rezultātā iegūto ziņu par faktiem apsūdzētā vainas pierādīšanai Krimināllikuma 221.panta pirmajā daļā (alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu nelikumīga uzglabāšana, pārvietošana (pārvadāšana) un realizācija) paredzētā kriminālpārkāpuma izdarīšanā nav pieļaujama⁹⁸. Arī Augstākā tiesa atzinusi, ka no Kriminālprocesa likuma un Operatīvās darbības likuma normām izriet, ka operatīvā sarunu noklausīšanās nav pieļaujama, lai atklātu kriminālpārkāpumus, līdz ar to, apelācijas instances tiesai, iztiesājot lietu, bija jāizvērtē, vai apsūdzētā operatīvās izstrādes lietas ietvaros sevišķajā veidā veiktajā operatīvās darbības pasākumā iegūto rezultātu izmantošana viņa vainīguma pamatošanā izskatāmajā kriminālprocesā atbilst Krimināllikuma 329.pantā (neizpaužamu ziņu izpaušana) paredzētā kriminālpārkāpuma raksturam un bīstamībai, vai ar to netiek aizskartas personas konstitucionālās tiesības un netiek pieļauta nesamērīga iejaukšanās personas dzīvē, proti, vai tādējādi netiek pārkāpti kriminālprocesa pamatprincipi⁹⁹.

Diemžēl ir jāsecina, ka iepriekš minētais uzskats vēl nav nostiprināts praktiķu vidū. Proti, vairums aptaujāto tiesnešu (71%) un prokuroru (56%) neuzskata, ka inkriminējamā noziedzīgā nodarījuma smagums ietekmē operatīvo darbību rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību¹⁰⁰.

Jāatzīmē, ka gadījumos, kad apsūdzētā vaina kriminālpārkāpuma izdarīšanā tiek pamatota ar operatīvās darbības rezultātā iegūtajām ziņām par faktiem, tiesnesim mēdz būt psiholoģiski grūti minētās ziņas neņemt vērā. Vācu tiesīzbzinātnieks Bernds Šunemans (*Bernd Schünemann*) ir veicis pētījumu, kurā analizējis, kādu efektu uz tiesneša gala nolēmumu atstāj viņa iepazīšanās ar nepieļaujamām ziņām par faktiem. Tā pusei tiesnešu, kas piedalījās pētījumā, tika iedoti krimināllietas materiāli un nodrošināta iespēja noklausīties mutvārdu procesu. Otrai pusei tiesnešu, kas piedalījās pētījumā, krimināllietas materiāli iedoti netika, un viņiem savu secinājumu izdarīšanā bija jāpaļaujas vienīgi uz mutvārdu procesu. Visi 17 tiesneši, kas saņēma krimināllietas materiālus un noklausījās mutvārdu procesu, notiesāja apsūdzēto. Savukārt tikai 8 no 17 tiesnešiem, kas paļaujas vienīgi uz mutvārdu procesu, atzina, ka apsūdzētais ir vainīgs^{101,102}. Šajā sakarā atzīmējams, ka tiesnesim, kas izskata lietu, ir jāprot abstrahēties no emocijām, un, pat ja iekšējā pārlicība pēc nepieļaujamo ziņu par faktiem uztveršanas vedina uz to, ka apsūdzētais ir vainīgs inkriminētā nozieguma izdarīšanā,

⁹⁸ Daugavpils tiesas 2013.gada 27.decembra spriedums lietā K12-0476-13/14. Pieejams: <http://tiesas.lv/nolemumi/pdf/145914.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

⁹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 11.novembra lēmums lietā SKK –375/2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department2/2013/SKK-375-13.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹⁰⁰ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.4.1, Nr.4.2

¹⁰¹ Summers S.J., Jackson J.D. *The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions.* Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p.73

¹⁰² Schünemann B. *Der Richter im Strafverfahren als manipulierter Dritter? Zur empirischen Bestätigung von Perseveranz- und Schulter-schlußeffekt.* Strafverteidiger. Köln: Heymanns, 2000, S.159-165

bet palikušie pierādījumi nav pietiekami šādas pārliecības pamatošanai spriedumā, ir jātaisā attaisnojošais spriedums. Līdzīgi uzskata 62% aptaujāto tiesnešu¹⁰³. Visos gadījumos likumam ir jābūt pārākam par subjektīvo emocionālo uztveri.

3.2.3. Operatīvās darbības veikšanas mērķa ietekme

Ne mazāk nozīmīgs jautājums, kas ietekmē operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību, ir operatīvās darbības veikšanas faktiskais mērķis. Jau iepriekš, analizējot kriminālprocesa un operatīvās darbības mērķu un uzdevumu atšķirības, secināts, ka operatīvās darbības un kriminālprocesa uzdevumi ir atšķirīgi. Operatīvās darbības uzdevumi vairāk saistāmi ar cīņu pret noziedzību kā parādību, ar personu aizsardzību pret noziedzīgiem apdraudējumiem, un mazāk saistāmi ar konkrētām krimināltiesiskajām attiecībām. Šajā sakarā ir svarīgi izpētīt, kādu ietekmi uz iespēju izmantot pierādīšanā operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem atstāj faktiskā mērķa, ar kuru veikta operatīvā darbība, atbilstība vai neatbilstība Operatīvās darbības likumā minētajiem operatīvās darbības uzdevumiem. Apakšodaļu jāsāk ar atrunu, ka tajā tiks apskatīti vien gadījumi, kad operatīvā darbība tiek veikta uzsāktā kriminālprocesa ietvaros ar mērķi iegūt pierādījumus, jo tieši šajos gadījumos jautājums par operatīvās darbības veikšanas faktisko mērķi ir sevišķi aktuāls.

Kā pamatoti norāda prof. Anrijs Kavalieris, operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem pierādīšanā izmantojamās izņēmuma gadījumos¹⁰⁴. No minētās prof. Anrija Kavaliera atziņas secināms, ka operatīvā darbība nav uzskatāma par primāro pierādījumu iegūšanas veidu, un tās rezultātā iegūtās ziņas par faktiem pierādīšanā izmantojamās tikai tad, ja konkrētās ziņas par faktiem nav bijis iespējams iegūt citādā veidā. Kad kriminālprocess ir uzsākts, ja kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai ziņas par faktiem nepieciešams iegūt, neinformējot kriminālprocesā iesaistītās personas un tās personas, kuras varētu šīs ziņas sniegt, tad procesa virzītājam, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 210.panta pirmajai daļai, ir jāveic speciālās izmeklēšanas darbības. Tajā pašā laikā procesa virzītājam, veicot kriminālprocesu un noskaidrojot kriminālprocesā pierādāmos apstākļus, vienlaicīgi pastāv iespēja veikt gan speciālās izmeklēšanas darbības, gan operatīvo darbību, jo saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 18.panta otro daļu, operatīvās darbības process var norisēt arī krimināllietas izmeklēšanas laikā. Kā parādījusi veiktā aptauja, praksē nereti ir gadījumi, kad procesa virzītājs pierādījumu iegūšanai kriminālprocesā izvēlas izmantot tieši operatīvo darbību, nevis speciālās izmeklēšanas darbības¹⁰⁵. Līdz ar to aktuāls paliek jautājums par

¹⁰³ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.7

¹⁰⁴ Kavalieris A. Speciālo izmeklēšanas darbību būtība. Jurista vārds, 2005.gada 15.novembris, Nr.43

¹⁰⁵ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.1.1, 1.2, 1.3

šādas prakses pamatotību, proti, par pieļaujamību izmantot pierādīšanā operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem, ja minētās ziņas iegūtas, pastāvot objektīvajai iespējamībai minētās ziņas iegūt veicot speciālās izmeklēšanas darbības.

Kriminālprocesa likuma 12.panta pirmajā daļā noteikts, ka kriminālprocesu veic, ievērojot starptautiski atzītās cilvēktiesības un nepieļaujot neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanu vai nesamērīgu iejaukšanos personas dzīvē. Vienlaicīgi minētā panta otrajā daļā noteikts, ka cilvēktiesības kriminālprocesā tomēr var ierobežot, bet tikai tajos gadījumos, kad to prasa sabiedrības drošības apsvērumi, un tikai Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā atbilstoši noziedzīgā nodarījuma raksturam un bīstamībai. Turklāt cilvēktiesību teorijā atzīts, ka ikvienam cilvēktiesību ierobežojumam ir jāatbilst no tiesiskas valsts atvasinātam samērīguma principam¹⁰⁶. Pārbaudot, vai ir ievērots samērīguma princips, tostarp ir jāpārlicinās, vai, nosakot cilvēktiesību ierobežojumu, nav pārkāpts tāds samērīguma principa elements kā izvēlēta līdzekļa vajadzība, proti, vai noteiktais ierobežojums uzskatāms par vienīgo saudzīgāko līdzekli¹⁰⁷. Cilvēktiesību ierobežojums ir samērīgs vienīgi tad, ja nepastāv cits līdzeklis, kas ir tikpat iedarbīgs, bet tā izvēles gadījumā cilvēktiesības tiktu ierobežotas mazāk¹⁰⁸. Ņemot vērā iepriekš minētās atziņas, visos gadījumos, kad kriminālprocesa mērķu sasniegšanai ir jāierobežo personas cilvēktiesības, ir jāizvēlas vissaudzīgāko no iespējamiem cilvēktiesību ierobežošanas līdzekļiem.

Salīdzinot operatīvo darbību un speciālās izmeklēšanas darbības, speciālās izmeklēšanas darbības atzīstamas par saudzīgāko personas cilvēktiesību ierobežošanas līdzekli, jo, ka jau secināts iepriekšējā apakšnodaļā, speciālo izmeklēšanas darbību veikšanas gadījumā, atšķirībā no operatīvās darbības, ir paredzēta nepārprotama tiesas kontrole, iespēja personai uzzināt par veiktajām darbībām, personas dzīves noslēpuma aizsardzības mehānisms¹⁰⁹, kā arī izmeklēšanas tiesneša lēmuma par speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu pamatotības apstrīdēšanas iespēja¹¹⁰ u.c. priekšrocības. Ņemot vērā minēto, gadījumos, kad kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai ziņas par faktiem nepieciešams iegūt slēpti, veicama nevis operatīvā darbība, bet speciālās izmeklēšanas darbības. Operatīvā darbība pierādījumu iegūšanai kriminālprocesā ir pieļaujama vien tad, kad objektīvu iemeslu dēļ kriminālprocesā nav iespējams veikt speciālās izmeklēšanas darbības. Neapstrīdot šādu iemeslu pastāvēšanas teorētisku iespējamību, tomēr jāatzīst, ka tie ir iedomājami visnotaļ grūti. Savukārt gadījumā, kad operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem iegūtas,

¹⁰⁶ Plakane I. Pamattiesību ierobežošana Satversmē. Jurista vārds, 2003.gada 15.aprīlis, Nr.15

¹⁰⁷ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 780.lpp.

¹⁰⁸ Plakane I. Pamattiesību ierobežošana Satversmē. Jurista vārds, 2003.gada 15.aprīlis, Nr.15

¹⁰⁹ Kūtris G. Nebūs progressa, ja nemainīsim domāšanu. Jurista vārds, 2002.gada 7.maijs, Nr.9

¹¹⁰ Vaznis A. Satversme garantē, bet kā ir praksē. Jurista Vārds, 2010.gada 30.marts, Nr.13

pastāvot objektīvajai iespējamībai minētās ziņas iegūt veicot speciālās izmeklēšanas darbības, šādu ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā neatbilstu iepriekš analizētajām samērīguma principa elementam – izvēlētā cilvēktiesību ierobežošanas līdzekļa vajadzībai, jo ziņas par faktiem bija iespējams iegūt ar mazāku personas cilvēktiesību ierobežojumu. Līdz ar to arī personas cilvēktiesību ierobežojums kopumā neatbilstu no tiesiskas valsts atvasinātam samērīguma principam un Kriminālprocesa likuma 12.pantam. Ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12.pantā nostiprinātā pamatprincipa pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami¹¹¹. Līdzīgi uzskata arī vairums aptaujāto kriminālprocesa praktiķu – 55% uzskata, ka nav pieļaujams izmantot pierādīšanā operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem, ja minētās ziņas iegūtas, pastāvot objektīvajai iespējamībai minētās ziņas iegūt veicot speciālās izmeklēšanas darbības¹¹².

Jāatrunā, ka iepriekš minētais tomēr nenozīmē kategorisku aizliegumu izmantot operatīvās darbības, kas veikta kriminālprocesa ietvaros, rezultātā iegūtās ziņas par faktiem pierādīšanā. Katrā atsevišķā gadījumā ir jāvērtē operatīvās darbības veikšanas faktiskais mērķis. Vien tad, kad tiek konstatēts, ka procesa virzītājs jau pirms operatīvās darbības veikšanas ir apzinājies, ka pastāv objektīvā iespējamība pierādījumu iegūšanai veikt speciālās izmeklēšanas darbības, bet tik un tā izvēlēties veikt operatīvo darbību, iegūtās ziņas par faktiem nav pieļaujams izmantot pierādīšanā.

3.3. “Aizliegtie paņēmieni” un citi likuma pārkāpumi, veicot operatīvo darbību

Šajā apakšnodaļā tiks apskatīti tā saucamie “aizliegtie paņēmieni” un citi likuma pārkāpumi, kas padara operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem par neizmantojamām pierādīšanā. Uzreiz jāatzīmē, ka jautājums par operatīvās darbības veikšanā izmantojamo paņēmieni un procesuālās kārtības ievērošanas ietekmi uz iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā ir atsevišķi izvērtējams katrā konkrētajā kriminālprocesā, un šajā apakšnodaļā minēto “aizliegto paņēmieni” un citu likuma pārkāpumu uzskaitījums nav un nevar būt izsmeļošs – tās atspoguļos vien praksē aktuālākos gadījumus.

3.3.1. Provokācija

Klasiskais un, iespējams, praksē aktuālākais “aizliegtais paņēmieni”, kas relatīvi bieži tiek izvērtēts gan nacionālo tiesu, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas līmenī, ir provokācija jeb personas uzkūdišana uz noziedzīgu rīcību. Jautājumu par provokāciju var apskatīt no

---

¹¹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2014.gada 7.aprīļa lēmums lietā SKK-78/2014. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department2/2014/SKK-78-2014.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹¹² Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.5

substantīvā un procesuālā aspekta. Proti, no substantīvā aspekta izvērtējams vai saturiski operatīvās darbības subjekta amatpersonu rīcība atbilst provokācijai, savukārt no procesuālā aspekta izvērtējama procedūra, kādā nacionālās tiesas katrā konkrētajā lietā ir izvērtējušas sūdzību par uzkūdišanu, tādējādi nodrošinot tiesību uz aizstāvību pienācīgu aizsardzību¹¹³. Procesuālais aspekts jau ticis izvērtēts iepriekš, analizējot citu krimināllietā esošo ziņu par faktiem ietekmi uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību, tāpēc šajā apakšnodaļā pamatā tiks izvērtēts substantīvais aspekts.

Vērtējot, vai ir notikusi provokācija, ir jākonstatē, vai operatīvās darbības subjekta amatpersonām ir bijis pietiekams pamats pieņēmumam, ka persona, pret kuru operatīvā darbība ir vērsta, ir iesaistīta noziedzīgajās darbībās^{114,115}. Pēc autora domām, minētais ir obligāts priekšnoteikums operatīvā eksperimenta veikšanai, piemēram, piedāvājot amatpersonai kukuli. Ievērojot iepriekš minēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņu, šāda veida eksperiments būtu pieļaujams vien tad, ja pastāv pamatotas aizdomas par to, ka attiecīgā amatpersona ir iesaistīta kukuļņemšanā. Ja šādas aizdomas pirms operatīvā eksperimenta veikšanas nepastāv vai nav objektīvi pamatotas, bet attiecīgā amatpersona izvēlēta vadoties no citiem motīviem (vai nejauši), operatīvo eksperimentu nevar uzskatīt par pamatotu. Minētais ir nostiprināts arī nacionālajā līmenī – saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 15.pantu, operatīvo eksperimentu var veikt vien pret tām personām, attiecībā uz kurām tiek veikta operatīvā izstrāde, savukārt operatīvo izstrādi veic tad, kad operatīvās darbības subjekta rīcībā ir informācija par konkrētām personām un tā dod pietiekamu pamatu turēt šīs personas aizdomās par noziedzīga nodarījuma gatavošanu vai izdarīšanu vai par valstij svarīgu interešu apdraudējumu, vai arī tās tiek meklētas par izdarīto noziedzīgo nodarījumu.

Provokācija ir konstatējama tad, kad operatīvās darbības subjekta amatpersonas neaprobežojas ar noziedzības atklāšanu pasīvā veidā, bet ietekmē personu, pret kuru vērsta operatīvā darbība, tādā veidā, ka tā ir uzkūdīta veikt noziegumu, kas pretējā gadījumā netiktu veikts¹¹⁶. Atzīmējams, ka uzkūdišanas elements ir neizbēgama operatīvo eksperimentu sastāvdaļa un, acīmredzami, atšķirība starp uzkūdišanu un tiesisku operatīvo darbību ir ļoti neliela¹¹⁷. Tāpēc tiesai katrā konkrētajā kriminālprocesā, balstoties uz krimināllietas materiāliem uz operatīvās darbības veikšanas apstākļiem, ir atsevišķi jāvērtē, vai nav notikusi

¹¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedums lietā *Baltiņš pret Latviju*, para. 55. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115853> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹¹⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 9.jūnija spriedums lietā *Teixeira de Castro v. Portugal*, para. 38. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58193> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹¹⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 5.februāra spriedums lietā *Ramanauskas v. Lithuania*, para 67. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-84935> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹¹⁶ *Ibid.*, para. 55

¹¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedums lietā *Baltiņš pret Latviju*, para. 61. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115853> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

personas kūdīšana uz noziedzīgu rīcību, ko aizliedz arī Operatīvās darbības likuma 4.panta otrā daļa, un vai operatīvās darbības subjektu rīcība ir bijusi pietiekami pasīva.

Vērtējot, vai ir notikusi provokācija, svarīgi arī konstatēt kādā nozieguma stadijā operatīvās darbības subjekta amatpersonas veica operatīvo darbību¹¹⁸. Provokācija nebūs konstatējama tajos gadījumos, kad operatīvās darbības subjekta amatpersonas “pievienojas” noziedzīgam nodarījumam, kas jau atrodas izdarīšanas stadijā, piemēram, kad operatīvās darbības subjekta amatpersonas iegādājas viltotas naudas zīmes, kas tiek glabātas realizācijas nolūkā, un kuru glabāšana, saskaņā ar nacionālo regulējumu, jau veido noziegumu, līdzīgi kā tas konstatēts Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietā *Vlachos c. Grèce*.

Operatīvās darbības, kuras gaitā pielietota provokācija, rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā nav pieļaujama, vadoties no Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 4.punkta, jo tā pārkāptu kriminālprocesa pamatprincipu – tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā. Visas ziņas par faktiem, kas iegūtas provokācijas rezultātā ir izslēdzamas un neizmantojamas pierādīšanā¹¹⁹. Atzīmējams, ka tas ir apsūdzības pienākums pierādīt, ka provokācija nav notikusi, gadījumā, ja personas, pret kuru vērsta operatīvā darbība, apgalvojumi par iespējamo uzkūdīšanu nav pilnībā nepamatoti¹²⁰.

3.3.2. Operatīvā darbība attiecībā pret personu, kas informēta par savām tiesībām neliecināt pret sevi

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 60.²panta pirmās daļas 8.punktu, personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir tiesība atteikties sniegt liecību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Funke v. France* norādīja, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta pirmā daļa ietver sevī tiesības klusēt un neapsūdzēt sevi¹²¹, līdz ar to tiesības neliecināt pret sevi ir uzskatāmas par tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļu. Par pamatotu atzīstama arī Māra Lejas atziņa, ka tiesības neliecināt pret sevi neapšaubāmi ir kriminālprocesa pamatprincips¹²².

Bieži vien personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, klusēšana, var objektīvi traucēt pierādāmo apstākļu noskaidrošanai kriminālprocesā. Kad informācija, ko noklusē persona, ir svarīga kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai, efektīvs risinājums varētu būt operatīvās darbības veikšana attiecībā pret šo personu minētās informācijas iegūšanai. Neskatoties uz minētā risinājuma iespējamo efektivitāti, atzīstams, ka tās pārkāpj tiesības uz

¹¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 18.septembra spriedums lietā *Vlachos c. Grèce*, para. 26. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-88407> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹¹⁹ Starmer K., Hopkins A. *Human Rights in the Investigation and Prosecution of Crime*. Oxford: Oxford University Press, 2009, p.338

¹²⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 5.februāra spriedums lietā *Ramanauskas v. Lithuania*, para 70. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-84935> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹²¹ Reid K. *A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights*. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2004, p.176

¹²² Leja M. Tiesības neliecināt pret sevi. *Jurista Vārds*, 2013.gada 6.augusts., Nr.32

taisnīgu tiesu. Kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, tiesību, kas paredzēti Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, garantēšanai ir jābūt praktiskai un efektīvai, nevis vien teorētiskai un iluzorai¹²³. Operatīvās darbības veikšana attiecībā pret personu, kura izmanto savas tiesības neliecināt pret sevi, ar mērķi iegūt informāciju, ko šī persona noklusē, padarītu no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta pirmās daļas izrietošās tiesības klusēt un neapsūdzēt sevi par teorētiskām un iluzorām¹²⁴. Turklāt šāda veida aktivitātes būtiski ierobežotu Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmajā daļā minētās tiesības izvēlēties savu aizstāvības pozīciju. Līdzīgi atzinusi arī Vācijas Federālā Augstākā tiesa, analizējot tā saucamas “slepenas pratināšanas” pieļaujamību, norādot, ka nav pieļaujams, ja aizdomās turētajam, kurš izmanto tiesības neliecināt, mērķtiecīgā, pratināšanai līdzīgā iztaujāšanā, neatklājot izmeklēšanas nolūkus, tiek izvilinātas pašapsūdzošas liecības^{125,126}.

Jānorāda, ka tiesībzinātnieku pieeja “slepenas pratināšanas” pieļaujamības jautājumam atšķiras. Tā, piemēram, Māris Leja, analizējot Vācijas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, par galveno faktoru “slepenas pratināšanas” pieļaujamībai min personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, piespiešanas neesamību¹²⁷. Tomēr ārvalstu tiesībzinātnieki pamatoti norāda, ka personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, piespiešanas neesamība ne vienmēr ir izšķirošs apstāklis. Vērtējot Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietas *Bykov v. Russia*, *Heglas v. Czech Republic*, *Portmann v. Switzerland* un *Allan v. United Kingdom* kopsakarā, var secināt, ka personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, informācijas sniegšanas “nebrīvprātīgums” pastāvēja visās minētajās lietās, tomēr tiesas secinājums par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpuma esamību vai neesamību ir atšķirīgs. Saskaņā ar ārvalstu tiesībzinātnieku viedokli, izšķirošs faktors minētajās lietās, kas ietekmēja tiesu, bija apstāklis, vai persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pirms “slepenas pratināšanas” tikusi informēta par savām procesuālajām tiesībām, tostarp tiesībām neliecināt pret sevi¹²⁸.

Operatīvās darbības, kas veikta ar mērķi iegūt informāciju no personas, kas izmanto savas tiesības neliecināt pret sevi, rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā nav pieļaujama, vadoties no Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 4.punkta, jo tā pārkāptu kriminālprocesa pamatprincipu – tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā.

¹²³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra spriedums lietā *Airey v. Ireland*, para. 24. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57420> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹²⁴ Summers S.J., Jackson J.D. *The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p.183-184

¹²⁵ Leja M. Tiesības neliecināt pret sevi. *Jurista Vārds*, 2013.gada 6.augusts., Nr.32

¹²⁶ Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 26.07.2007, 3 StR 104/07, 31. rdk. Pieejams: <http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/3/07/3-104-07.php?referer=db> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹²⁷ Leja M. Tiesības neliecināt pret sevi. *Jurista Vārds*, 2013.gada 6.augusts., Nr.32

¹²⁸ Summers S.J., Jackson J.D. *The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p.183

3.3.3. Operatīvā darbība, kas mērķtiecīgi turpināta pēc nozieguma atklāšanas

Bieži vien operatīvās darbības gaitā var tikt atklāts noziedzīgs nodarījums. Minētais apstāklis atstāj savu ietekmi uz operatīvas darbības subjekta turpmāko rīcību, jo šajā brīdī operatīvas darbības process sāk mijiedarboties ar kriminālprocesu. Šajā sakarā svarīgi izpētīt, kādai būtu jābūt likumīgai operatīvas darbības subjekta rīcībai, reaģējot uz operatīvās darbības gaitā atklāto noziedzīgu nodarījumu, un kādas ir minētās rīcības neievērošanas sekas.

Kriminālprocesa likuma 6.pantā nostiprināts kriminālprocesa obligātuma princips, saskaņā ar kuru amatpersonai, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, ikvienā gadījumā, kad kļuvis zināms kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats, ir pienākums savas kompetences ietvaros uzsākt kriminālprocesu un novest to līdz Krimināllikumā paredzētajam krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam. Kā viens no kriminālprocesa uzsākšanas iemesliem Kriminālprocesa likuma 370.panta pirmajā daļā un ceturtās daļas 4.punktā minēta tādu ziņu iegūšana (tajā skaitā operatīvās darbības ceļā), kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Savukārt Kriminālprocesa likuma 370.panta pirmajā daļā minēts kriminālprocesa uzsākšanas pamats – reālas iespējas, ka noticis noziedzīgs nodarījums, pastāvēšana. Saskaņā ar minētā panta otro daļu, kriminālprocesu var uzsākt arī tad, ja ziņas satur informāciju par iespējamu notikušu noziedzīgu nodarījumu un tās ir iespējams pārbaudīt tikai ar kriminālprocesa līdzekļiem un metodēm. Ņemot vērā kriminālprocesa obligātuma principu, likumīgai reakcijai uz operatīvās darbības gaitā atklāto noziedzīgu nodarījumu ir jābūt nekavējošai kriminālprocesa uzsākšanai. Šajā ziņā ir jāpiekrīt Aloizam Vaznim, ka atbilstoši likuma prasībām jebkurai par kriminālprocesa norisi atbildīgai iestādei operatīvās darbības rezultātā saņemot ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir pienākums sākt kriminālprocesu arī tad, ja saņemtās ziņas nesatur pietiekamu informāciju nodarījuma sākotnējai kvalifikācijai¹²⁹.

Tomēr pa cik kriminālprocesa uzsākšana uzliek zināmus ierobežojumus operatīvās darbības veikšanai, kas jau apskatīti iepriekšējās apakšnodaļās, operatīvās darbības subjekta amatpersonas var izvēlēties mērķtiecīgi neuzsākt kriminālprocesu pēc nozieguma atklāšanas un turpināt operatīvo darbību. Šādas prakses ietekme ir sevišķi jūtama, piemēram, narkotisko vai psihotropo vielu realizēšanas lietās, kad realizēto narkotisko vai psihotropo vielu daudzums var ietekmēt nodarījuma kvalifikāciju un, respektīvi, arī personai piespriežamo sodu¹³⁰. Pēc autora domām, šāda prakse nav pieļaujama. Pirmkārt, neizpildot pienākumu uzsākt kriminālprocesu, tiek pārkāpts kriminālprocesa obligātuma princips. Otrkārt, ja operatīvā darbība tiek veikta ar mērķi iegūt pēc iespējas apjomīgāku pierādījumu bāzi pirms

¹²⁹ Vaznis A. Satversme garantē, bet kā ir praksē. Jurista vārds, 2010.gada 30.marts, Nr.13

¹³⁰ Summers S.J., Jackson J.D. The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p.185

kriminālprocesa uzsākšanas, tad, ka jau analizēts iepriekš, tiek pārkāpts Kriminālprocesa likuma 12.pants, jo pastāv objektīva iespējamība attiecīgās ziņas par faktiem iegūt ar mazāku personas cilvēktiesību ierobežojumu – uzsākot kriminālprocesu un veicot speciālās izmeklēšanas darbības. Treškārt, visnotaļ apšaubāms ir operatīvās darbības subjekta amatpersonu rīcības tiesiskums, apzināti ļaujot turpināties noziedzīgam nodarījumam, respektīvi, turpināties arī kaitējuma nodarīšanai ar Krimināllikumu aizsargātām interesēm. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka katrā konkrētajā gadījumā ir svarīgi izvērtēt operatīvās darbības veikšanas faktisko mērķi. Tā, piemēram, operatīvā darbība, kas mērķtiecīgi veikta pēc nozieguma atklāšanas ar mērķi noskaidrot pierādījumu avotus vai citas noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas, būtu likumīga.

Operatīvās darbības, kas mērķtiecīgi turpināta pēc nozieguma atklāšanas, rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamība būtu izvērtējama katrā konkrētajā gadījumā, atkarībā no operatīvās darbības veikšanas faktiskā mērķa, ilguma u.c. apstākļiem, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās un trešās daļas nosacījumiem.

3.3.4. Citi likuma pārkāpumi, veicot operatīvo darbību

Gan darba ierobežota apjoma dēļ, gan arī objektīvu iemeslu dēļ šajā darbā nav iespējams apskatīt visus iespējamus likuma pārkāpumus, veicot operatīvo darbību. Līdz ar to vairāki, pēc autora domām, mazāk aktuāli un problemātiski likuma pārkāpumi šajā darbā netiek apskatīti, bet tie ir atrodami normatīvajos aktos un izsecināmi no aktuālās tiesu prakses. Tā, piemēram, Operatīvās darbības likuma 4.panta minēts, ka veicot operatīvās darbības pasākumus, aizliegts nodarīt personām fizisku vai materiālu kaitējumu, apdraudēt cilvēku dzīvību un veselību; draudēt lietot vai lietot fiziskās ietekmēšanas līdzekļus; kūdit personas uz noziedzīgu rīcību, kā arī nodarīt būtisku kaitējumu apkārtējai videi. Savukārt Operatīvās darbības likuma 24.panta piektajā daļā minēts, ka aizliegts ar operatīvās darbības pasākumiem mērķtiecīgi iegūt informāciju zvērinātu advokātu, zvērinātu notāru, ārstu, pedagogu, psihologu un garīdznieku profesionālās palīdzības sniegšanas laikā, izņemot gadījumus, kad minētās personas pašas ir operatīvās izstrādes objekti.

Vērtējot likuma pārkāpuma ietekmi uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību apskatāmi divi aspekti – substantīvais un procesuālais, līdzīgi, kā tas atzīts Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietā *Baltiņš pret Latviju*¹³¹. No substantīvā aspekta izvērtējama faktiski notikušā atbilstība pārkāpumam, proti, ir jāatbild uz jautājumu – vai notikušais saturiski veido pārkāpumu? Savukārt no procesuālā aspekta izvērtējama valsts kompetento iestāžu un amatpersonu rīcība, pārbaudot sūdzību par

---

¹³¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedums lietā *Baltiņš pret Latviju*, para. 55. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115853> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

iespējamo pārkāpumu. Pēc autora domām, ja personas sūdzība par iespējamo pārkāpumu ir pirmsšķietami pamatota (nav pilnībā neticama¹³²), tad valsts kompetentām iestādēm un amatpersonām ir pienākums spert nepieciešamos un turklāt efektīvos soļus, lai konstatētu to, vai pārkāpums faktiski ir noticis. Ja tas netiek darīts vai tiek darīts nepienācīgi, tas veido pārkāpumu.

Likuma pārkāpuma ietekme uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā ir izvērtējama līdzīgi kā kriminālprocesa gaitā iegūtajām ziņām un ir atkarīga no pārkāpuma būtības un smaguma. Tā, piemēram, operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas, kas iegūtas, pieļaujot Kriminālprocesa likuma 130.panta otrajā daļā minētos pārkāpumus, tādus kā vardarbība, draudi, šantāža, viltus, spaidi, kriminālprocesa principa pārkāpums u.c., atzīstamas par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām. Savukārt tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pieļaujot citus procesuālos pārkāpumus, uzskatāmas par ierobežoti pieļaujamām, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130.panta trešajai daļai.

Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamības kontekstā aktuāls ir arī jautājums par tā saucamo diferencēto pieļaujamību. Proti, jautājums, vai absolūtā iegūto ziņu par faktiem nepieļaujamība vai iegūto ziņu par faktiem ierobežotā pieļaujamība ir attiecināma arī uz tām ziņām par faktiem, kuru saturs norāda uz personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nevainīgumu. Lai atbildētu uz šo jautājumu, ir jāatgriežas pie iepriekš apskatītām teorijām, kas pamato nepieciešamību pēc nepienācīgā kārtā iegūto ziņu par faktiem izslēgšanas no pierādījumu loka. Ja par Latvijā valdošo teoriju uzskatīt nepieciešamību garantēt pierādījumu ticamību vai nepieciešamību nodrošināt nolēmuma, ar kuru noregulētas krimināltiesiskās attiecības, leģitimitāti un autoritāti, tad defektīvo ziņu par faktiem izmantošana nebūtu pieļaujama arī nevainīguma pierādīšanā. Bet ja par Latvija valdošo teoriju uzskatīt nepieciešamību preventīvi atturēt personas, kuras veic kriminālprocesu, no līdzīgu pārkāpumu ziņu par faktiem iegūšanā atkārtotas izdarīšanas nākotnē vai nepieciešamību nodrošināt personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiesību aizsardzību, defektīvo ziņu par faktiem izmantošana nevainīguma pierādīšanā atbilstu pierādījumu pieļaujamības institūta būtībai. 89% aptaujāto tiesnešu uzskata, ka aizstāvim ir pieļaujams izmantot apsūdzētā nevainīguma pierādīšanā arī tādas ziņas, kas iegūtas operatīvās darbības rezultātā, pieļaujot būtiskus likuma pārkāpumus¹³³.

---

¹³² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 10.marta spriedums lietā *Bykov v. Russia*, para. 95. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-91704> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

¹³³ Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums, jautājums Nr.8

Secinājumi

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

[1] Operatīvās darbības un kriminālprocesa uzdevumi ir savstarpēji atšķirīgi. Operatīvās darbības uzdevumi vairāk saistāmi ar ciņu pret noziedzību kā parādību, ar personu aizsardzību pret noziedzīgiem apdraudējumiem, un mazāk saistāmi ar konkrētām krimināltiesiskajām attiecībām.

[2] Lai operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem varētu izmantot pierādīšanā, kriminālprocesa materiālos ir obligāti jābūt arī citām “pavadošām” ziņām par faktiem, kas ļauj pilnvērtīgi un efektīvi pārbaudīt operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem atbilstību visām pierādījumu īpašībām.

[3] Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana, lai pierādītu apsūdzētā vainu kriminālpārkāpuma izdarīšanā, nav pieļaujama, jo tā pārkāptu Kriminālprocesa likuma 12.pantā nostiprināto cilvēktiesību garantēšanas principu.

[4] Ja operatīvā darbība veikta uzsāktā kriminālprocesa ietvaros ar mērķi iegūt pierādījumus, pastāvot objektīvajai iespējamībai pierādījumu iegūšanai veikt speciālās izmeklēšanas darbības, iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā nav pieļaujama, jo tā pārkāptu Kriminālprocesa likuma 12.pantā nostiprināto cilvēktiesību garantēšanas principu.

[5] Operatīvās darbības, kuras gaitā pielietota provokācija, rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā nav pieļaujama, jo tā pārkāptu Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprinātās tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā.

[6] Vērtējot, vai ir notikusi provokācija, ir jākonstatē, vai operatīvās darbības subjekta amatpersonām ir bijis pietiekams pamats pieņēmumam, ka persona, pret kuru operatīvā darbība ir vērsta, ir iesaistīta noziedzīgajās darbībās; vai operatīvās darbības subjekta amatpersonas rīkojās pasīvi vai aktīvi; kādā nozieguma stadijā operatīvās darbības subjekta amatpersonas veica operatīvo darbību.

[7] Ja operatīvā darbība veikta uzsāktā kriminālprocesa ietvaros ar mērķi iegūt informāciju no personas, kas izmanto savas tiesības neliecināt pret sevi, iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā nav pieļaujama, jo tā pārkāptu Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprinātās tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā.

[8] Operatīvā darbība, kas mērķtiecīgi un ilgstoši turpināta pēc nozieguma atklāšanas, neuzsākot kriminālprocesu, pārkāpj Kriminālprocesa likuma 6.pantā nostiprināto kriminālprocesa obligātuma principu. Operatīvās darbības, kas mērķtiecīgi turpināta pēc

nozieguma atklāšanas, rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamība būtu izvērtējama katrā konkrētajā gadījumā, atkarībā no operatīvās darbības veikšanas faktiskā mērķa, ilguma u.c. apstākļiem, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās un trešās daļas nosacījumiem.

[9] Vērtējot likuma pārkāpuma ietekmi uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā iespējamību apskatāmi divi aspekti – substantīvais un procesuālais. No substantīvā aspekta izvērtējama faktiski notikušā atbilstība pārkāpumam. Savukārt no procesuālā aspekta izvērtējama valsts kompetento iestāžu un amatpersonu rīcība un tās efektivitāte, pārbaudot personas sūdzību par iespējamo pārkāpumu.

Pateicības

Autors izsaka vissirsnīgākos pateicības vārdus:

- Tiesu administrācijai par palīdzību organizatorisko jautājumu kārtošanā;
- Ģenerālprokuratūras Darbības analīzes un vadības departamenta prokurorei Laimai Mucenieci par palīdzību organizatorisko jautājumu kārtošanā;
- Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietniecei Gunai Kaminskai par palīdzību organizatorisko jautājumu kārtošanā;
- darba vadītājai – profesorei, Dr.iur. Kristīnei Stradai-Rozenbergai par iedvesmu, atbalstu un vērtīgiem padomiem visā darba rakstīšanas procesā.

Izmantotā literatūra un avoti

Literatūra:

[1] Dombrovskis R. Vēlreiz par pierādījumu un pierādīšanas izpratni. Jurista vārds, 2012.gada 17.janvāris, Nr.3

[2] Dombrovskis R. Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa likumā. Jurista vārds, 2005.gada 1.novembris, Nr.41

[3] Informatīvais ziņojums par Operatīvās darbības likumā paredzēto tiesisko regulējumu, tā nepilnībām un nepieciešamību izstrādāt jaunu operatīvo darbību regulējošu normatīvo aktu. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file25725.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[4] Kavalieris L., Makans A. Ievads kriminālmeklēšanā. Mācību grāmata. Rīgā: Latvijas Policijas akadēmija, 2008

[5] Kavalieris A. Speciālo izmeklēšanas darbību būtība. Jurista vārds, 2005.gada 15.novembris, Nr.43

[6] Kavalieris A. Operatīvās darbības likuma komentāri. Rīga: Izdevniecība RaKa, 2002

[7] Kriminālistikas un operatīvās darbības latviešu, angļu, vācu un krievu terminoloģijas skaidrojošā vārdnīca. Autoru grupa prof. Dr.habil.iur. A.Kavaliēra vadībā. Rīgā: Latvijas Policijas akadēmija, 2007

[8] Kūtris G. Nebūs progress, ja nemainīsim domāšanu. Jurista vārds, 2002.gada 7.maijs, Nr.9

[9] Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011

[10] Leja M. Tiesības neliecināt pret sevi. Jurista Vārds, 2013.gada 6.augusts., Nr.32

[11] Liede A. Latvijas PSR kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1971

[12] Liede A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīgā: Zvaigzne, 1970

[13] Makans L. Procesuālo un operatīvo darbību vienlaicīga pielietojuma problēma konkrētu noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un izmeklēšanā. Grām.: Zinātniski praktiskā konference "Latvijas Kriminālprocesa likuma piemērošanas pirmā gada problēmas". Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006

[14] Matisāns L. Operatīvā darbība un pierādījumi kriminālprocesā. Jurista vārds, 2011.gada 12.aprīlis, Nr.15

[15] Matisāns L. Speciālo izmeklēšanas darbību institūtu rašanās. Jurista vārds, 2010.gada 16.aprīlis, Nr.16

- [16] Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Taisnīgums kriminālprocesā. Jurista vārds, 2011.gada 29.novembris, Nr.48
- [17] Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās II. Jurista vārds, 2009.gada 18.augusts, Nr.33
- [18] Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.gada 13.jūnijs, Nr.23
- [19] Nedēļas jurists: Ēriks Kalnmeiers. Jurista vārds, 2010.gada 14.septembris, Nr.37
- [20] Pastille J.K., Rusanovs E. Operatīvajās darbībās iegūto pierādījumu izmantošana: Problēmas un iespējamie risinājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003
- [21] Plakane I. Pamattiesību ierobežošana Satversmē. Jurista vārds, 2003.gada 15.aprīlis, Nr.15
- [22] Pundurs A. Par provokācijas iespējām kukuļošanas lietās. Juristā vārds, 2006.gada 24.janvāris, Nr.4
- [23] Pundurs A. A.Liede un mūsdienu atziņas pierādījumu (pierādīšanas) teorijā. Jurista vārds, 2006.gada 18.aprīlis, Nr.16
- [24] Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. Rīga: "Biznesa augstskola Turība" SIA, 2002
- [25] Vaznis A. Satversme garantē, bet kā ir praksē. Jurista Vārds, 2010.gada 30.marts, Nr.13
- [26] Vaznis A. Jusque datum sceleri. Jurista vārds, 2008.gada 30.septembris, Nr.37
- [27] Vaznis A. Slepnie lēmumi un cilvēktiesības. Jurista vārds, 2008.gada 26.augusts, Nr.32.
- [28] European Criminal Procedures. Edited by Delmas-Marty M. and Spencer J.R. Cambridge: Cambridge University Press, 2005
- [29] McBride J. Human rights and criminal procedure. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2009
- [30] Reid K. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2004
- [31] Schünemann B. Der Richter im Strafverfahren als manipulierter Dritter? Zur empirischen Bestätigung von Perseveranz- und Schulter-schlußeffekt. Strafverteidiger. Köln: Heymanns, 2000
- [32] Starmer K., Hopkins A. Human Rights in the Investigation and Prosecution of Crime. Oxford: Oxford University Press, 2009

[33] Summers S.J., Jackson J.D. The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions. Cambridge: Cambridge University Press, 2012

[34] Головки Л.В., Гуценко К.Ф., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств. Учебное пособие для юридических вузов. Москва: Зерцало-М, 2002

[35] Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник / отв. ред. Лупинская П.А. Москва: Норма, 2009

Normatīvie akti:

[1] Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43859> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[2] Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[3] Civilprocesa likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=50500> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[4] Krimināllikums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[5] Kriminālprocesa likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=107820> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[6] Latvijas Kriminālprocesa kodekss: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=90971> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[7] Operatīvās darbības likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57573> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[8] Code de procédure pénale. Pieejams: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071154> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[9] Code d'instruction Criminelle. Pieejams: <http://www.droitbelge.be/codes.asp#ins> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[10] Strafprozeßordnung (StPO). Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[11] Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073650> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

Juridiskās prakses materiāli:

[1] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedums lietā *Baltiņš pret Latviju*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115853> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[2] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 10.marta spriedums lietā *Bykov v. Russia*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-91704> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[3] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 18.septembra spriedums lietā *Vlachos c. Grèce*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-88407> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[4] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 5.februāra spriedums lietā *Ramanauskas v. Lithuania*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-84935> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[5] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 12.maija spriedums lietā *Khan v. United Kingdom*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58841> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[6] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 4.maija spriedums lietā *Rotaru v. Romania*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58586> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[7] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 9.jūnija spriedums lietā *Teixeira de Castro v. Portugal*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58193> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[8] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra spriedums lietā *Airey v. Ireland*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57420> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[9] Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 11.maija spriedums lietā Nr.2010-55-0106. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2010_55_0106.htm [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[10] Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.2004-17-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2004-17-01.htm [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[11] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2014.gada 7.aprīļa lēmums lietā SKK-78/2014. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department2/2014/SKK-78-2014.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[12] Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2014.gada 12.februāra lēmums lietā SKK-0021-14. Pieejams: <http://tiesas.lv/nolemumi/pdf/148491.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[13] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 17.decembra lēmums lietā SKK-0216-13. Pieejams: <http://tiesas.lv/nolemumi/pdf/138975.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[14] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 11.novembra lēmums lietā SKK-375/2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department2/2013/SKK-375-13.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[15] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006.gada 30.maijā lēmums lieta SKK-01-345/2006. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department2/2006/a/kd300506.doc> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

[16] Daugavpils tiesas 2013.gada 27.decembra spriedums lietā K12-0476-13/14. Pieejams: <http://tiesas.lv/nolemumi/pdf/145914.pdf> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

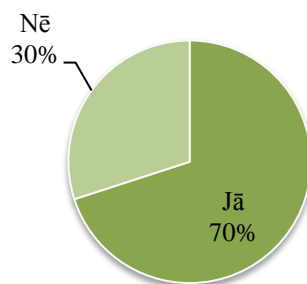
[17] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 26.07.2007, 3 StR 104/07. Pieejams: <http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/3/07/3-104-07.php?referer=db> [aplūkots 2014.gada 18.maijā]

Pielikums Nr.1 – Anketēšanas rezultātu apkopojums

Anketēšanas gaitā aptaujāti 39 kriminālprocesa praktiķi – 10 tiesneši, 11 prokurori, 18 zvērinātie advokāti. Anketēšana veikta elektroniski, piedāvājot aizpildīt tiešsaistes formu.

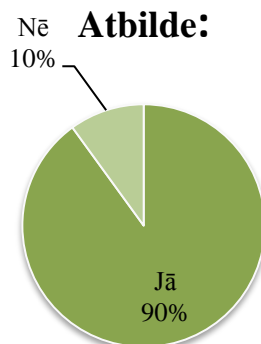
1.1. Jautājums tiesnešiem: *Vai Jūs esat vai kādreiz esat bijuši tiesnesis kriminālprocesos, kuros kā pierādījums izmantotas operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem?*

Atbilde:

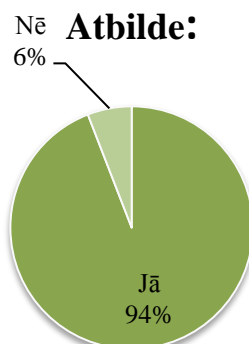
1.2. Jautājums prokuroriem: *Vai Jūsu lietvedībā ir vai bijuši kriminālprocesi, kuros kā pierādījums izmantotas operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem?*

Atbilde:

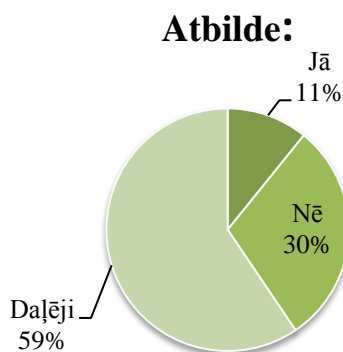

1.3. Jautājums zvērinātiem advokātiem: *Vai Jūs realizējat vai kādreiz esat realizējuši aizstāvību kriminālprocesos, kuros kā pierādījums izmantotas operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem?*

Atbilde:

2. Jautājums tiesnešiem, prokuroriem un zvērinātiem advokātiem: Vai Jūs apmierina pašreizējā situācija ar normatīvo regulējumu, kas nosaka operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā?

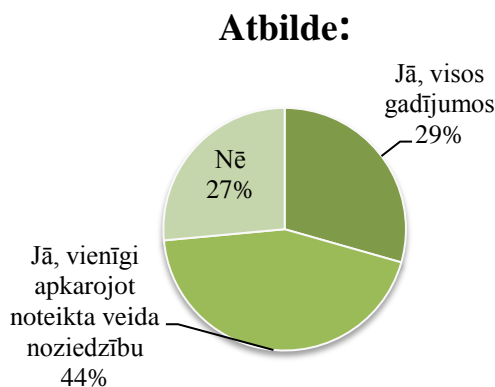

“Jā” atbildēja: 30% tiesnešu, 10% prokuroru, neviens zvērināts advokāts.

“Nē” atbildēja: neviens tiesnesis, 10% prokuroru, 59% zvērinātu advokātu.

“Daļēji” atbildēja: 70% tiesnešu, 80% prokuroru, 41% zvērinātu advokātu.

3. Jautājums tiesnešiem, prokuroriem un zvērinātiem advokātiem: Vai, Jūsaprāt, ir pieļaujams personu tiesību uz privātās dzīves, mājokļa vai korespondences neaizskaramību pārkāpums, ja šis pārkāpums veicina noziedzības apkarošanu?

“Jā, visos gadījumos” atbildēja: 50% tiesnešu, 50% prokuroru, neviens zvērināts advokāts.

“Jā, vienīgi apkarojot noteikta veida noziedzību” atbildēja: 30% tiesnešu, 20% prokuroru, 56% zvērinātu advokātu.

“Nē” atbildēja: 10% tiesnešu, 20% prokuroru, 33% zvērinātu advokātu.

Viens tiesnesis atbildēja ar savu atbildi:

“Valsts, t.sk. tiesību aizsardzības iestādes nedrīkst pārkāpt personas tiesības. Tomēr valstij ir tiesības noteiktos apstākļos ierobežot personas tiesības, un tas nav uzskatāms par personas tiesību pārkāpumu.”

Viens prokurors atbildēja ar savu atbildi:

“Atsevišķos gadījumos”.

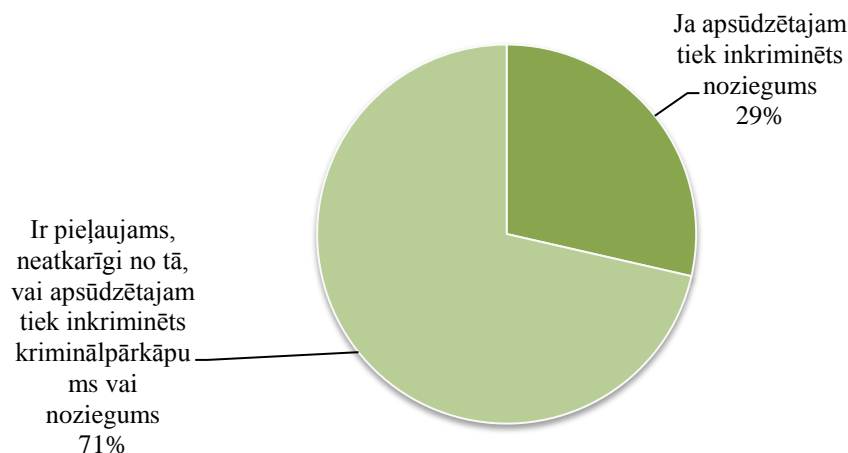
Divi zvērinātie advokāti atbildēja ar savām atbildēm:

“Jā, bet tikai veicot speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa ietvaros, nevis ODL ietvaros”;

“ievērojot Eiropas pamattiesību un pamatbrīvību nostādnes”.

4.1. Jautājums tiesnešiem: *Iedomājaties, ka Jūs esat tiesnesis kriminālprocesā, kurā atrodas ziņas par faktiem, kas iegūtas operatīvās darbības rezultātā, ievērojot visas likuma prasības. Kurā gadījumā, Jūsuprāt, minētās ziņas ir pieļaujams izmantot apsūdzētā vainas pierādīšanai?*

Atbilde:

Neviens no tiesnešiem neatbildēja “Ja apsūdzētajam tiek inkriminēts kriminālpārkāpums” un “Minētās ziņas apsūdzētā vainas pierādīšanai izmantot nav pieļaujams”.

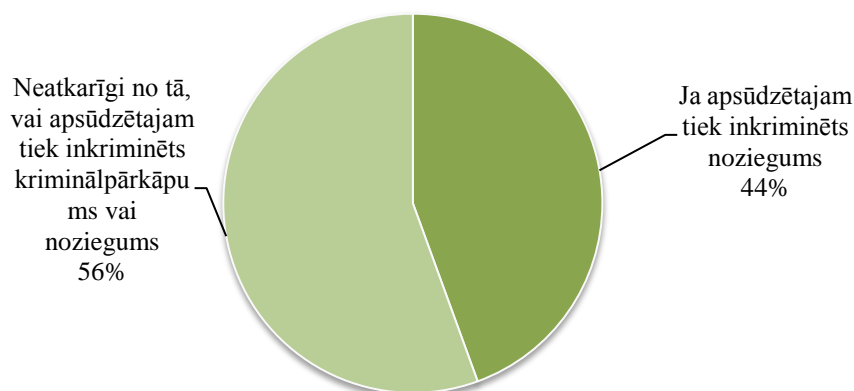
Viens tiesnesis atbildēja ar savu atbildi:

“Atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam šobrīd iespējams kā pierādījumu izmantot visos gadījumos (KPL 127.pants)”.

4.2. Jautājums prokuroriem: *Iedomājaties, ka Jūsu lietvedībā ir kriminālprocess, kurā atrodas ziņas par faktiem, kas iegūtas operatīvās darbības rezultātā, ievērojot visas likuma*

prasības. Kurā gadījumā Jūs izmantosiet minētās ziņas apsūdzētā vainas pierādīšanai?

Atbilde:

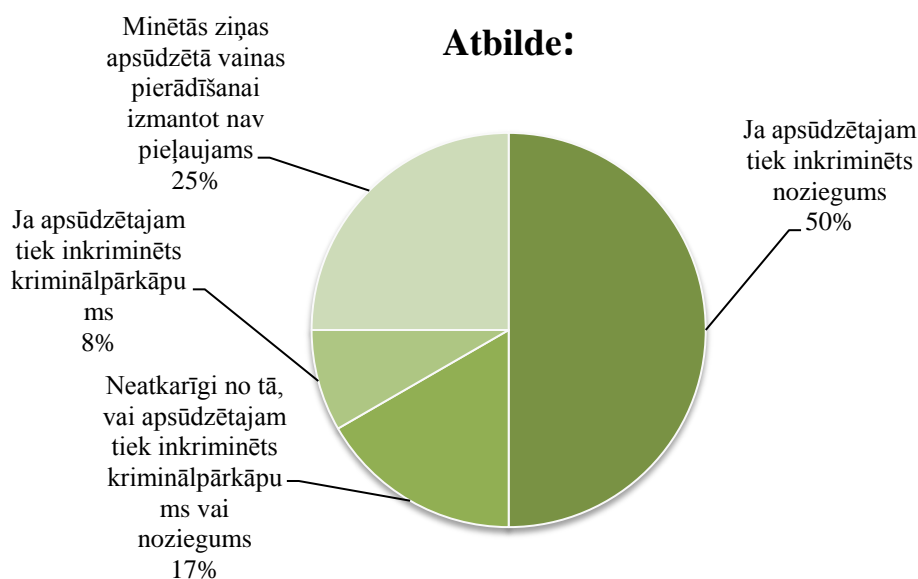

Neviens no prokuroriem neatbildēja “Ja apsūdzētajam tiek inkriminēts kriminālpārkāpums” un “Minētās ziņas apsūdzētā vainas pierādīšanai neizmantošu”.

Viens prokurors atbildēja ar savu atbildi:

“Pašlaik to regulē likums un, iedomājies ko gribi, likums nosaka, ko un kur var izmantot”.

4.3. Jautājums zvērinātiem advokātiem: *Iedomājaties, ka Jūs realizējat aizstāvību kriminālprocesā, kurā atrodas ziņas par faktiem, kas iegūtas operatīvās darbības rezultātā, ievērojot visas likuma prasības. Kurā gadījumā, Jūsuprāt, minētās ziņas ir pieļaujams izmantot apsūdzētā vainas pierādīšanai?*

Seši zvērinātie advokāti atbildēja ar savām atbildēm:

“1) tiek inkriminēts noziegums, 2) ziņas var pārbaudīt KPL kārtībā”;

“KPL 127.p.3.d.”;

“Sevišķi smags noziegums, pie tam atsevišķi panti narkotiku jomā, cilvēku tirdzniecībā, plānojot slepkavības izdarīšanu”;

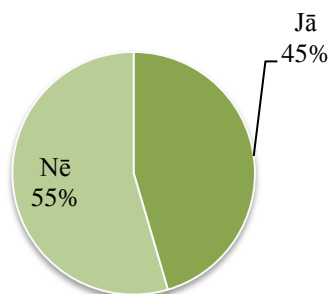
“sevišķi smagos noziegumos”;

“Tikai atsevišķos gadījumos par īpaši smagiem noziegumiem.”;

“Nekādā gadījumā, jo KPL paredz speciālās izmeklēšanas darbības, kuras, faktiski, “dublē” operatīvās darbības, bet, atšķirībā no pēdējām, ir atklātas un pārbaudāmas”.

5. Jautājums tiesnešiem, prokuroriem un zvērinātiem advokātiem: *Vai, Jūsaprāt, ir pieļaujams izmantot pierādīšanā operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem, ja minētās ziņas iegūtas, pastāvot objektīvajai iespējamībai minētās ziņas iegūt veicot speciālās izmeklēšanas darbības?*

Atbilde:

“Jā” atbildēja: 90% tiesnešu, 50% prokuroru, 6% zvērinātu advokātu.

“Nē” atbildēja: neviens tiesnesis, 50% prokuroru, 76% zvērinātu advokātu.

Viens tiesnesis atbildēja ar savu atbildi:

“Saskaņā ar spēkā esošo regulējumu - jā, ievērojot KPL 127.panta nosacījumus.”.

Trīs zvērinātie advokāti atbildēja ar savām atbildēm:

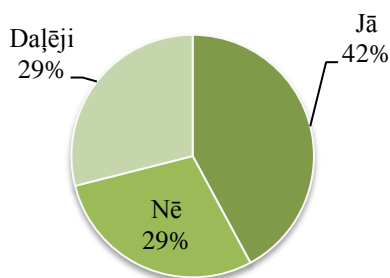
“Labs jautājums. Uzskatu, ka pastāvošā sistēma ar op.darbībām n/n izmeklēšanai ir nepareiza, ja ir aizdomas par n/n, tad jāuzsāk kriminālprocess un jāveic spec.izmeklēšanas darbības. Taču šobrīd diemžēl tas ir pieļaujams.”;

“KPL 127.p.3.d.”;

“Pierādīšanā grūti īstenot, jo pastāv policijas darbinieku uzkūdišanas vai iebiedēšanas fakts, līdz ar to operatīvās darbība tiesiskumu viegli apstrīdēt.”.

6. Jautājums tiesnešiem, prokuroriem un zvērinātiem advokātiem: *Vai piekrītat apgalvojumam, ka operatīvā darbība ir viens no pierādījumu iegūšanas veidiem?*

Atbilde:

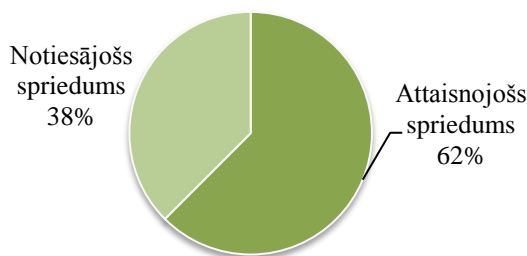
“Jā” atbildēja: 50% tiesnešu, 70% prokuroru, 22% zvērinātu advokātu.

“Nē” atbildēja: 20% tiesnešu, neviens prokurors, 50% zvērinātu advokātu.

“Daļēji” atbildēja: 30% tiesnešu, 30% prokuroru, 28% zvērinātu advokātu.

7. Jautājums tiesnešiem: *Iedomājaties, ka Jūs esat tiesnesis kriminālprocesā, kurā valsts apsūdzības uzturētājs izmanto ziņas par faktiem, kas iegūtas operatīvās darbības rezultātā, pieļaujot būtiskus likuma pārkāpumus. Minēto ziņu saturs acīmredzami norāda uz apsūdzētā vainu, savukārt pārējās lietā esošās ziņas par faktiem citos gadījumos pašas par sevi nebūtu pietiekamas notiesājoša sprieduma taisīšanai. Kāds spriedums, Jūsuprāt, būtu taisāms?*

Atbilde:

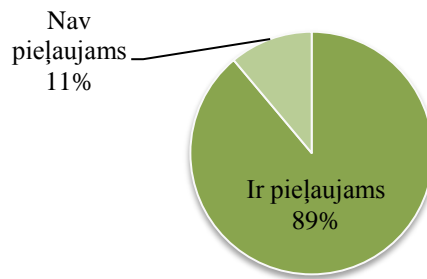
Divi tiesnesi atbildēja ar savām atbildēm:

“Pierādījumu pieļaujamība tiks novērtēta atbilstoši KPL 130.panta nosacījumiem.”;

“izvērtēšanas jautājums”.

8. Jautājums tiesnešiem: *Iedomājaties, ka Jūs esat tiesnesis kriminālprocesā, kurā atrodas ziņas par faktiem, kas iegūtas operatīvās darbības rezultātā, pieļaujot būtiskus likuma pārkāpumus. Minēto ziņu saturs acīmredzami norāda uz apsūdzētā alibi. Vai Jūsuprāt, minētās ziņas ir pieļaujams izmantot aizstāvim apsūdzētā nevainīguma pierādīšanā?*

Atbilde:

Viens tiesnesis atbildēja ar savu atbildi:

“Aizstāvim ir pieļaujams izmantot, cits jautājums, kā to novērtēs tiesa.”

9. Jautājums tiesnešiem, prokuroriem un zvērinātiem advokātiem: *Izvēlaties apgalvojumu, kuram Jūs piekrītat visvairāk (pieņemot, ka visas kriminālprocesā esošās ziņas par faktiem ir attiecināmas).*

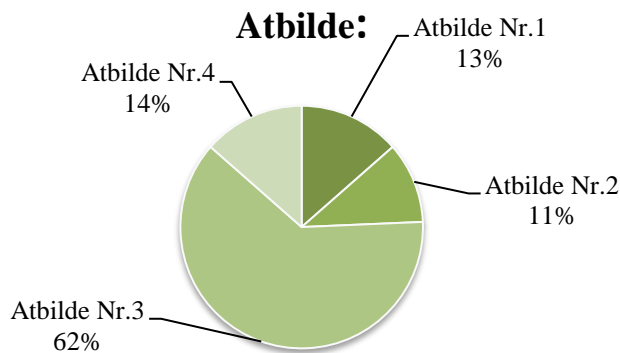
Atbilžu garuma dēļ atbildes tiek dotas atsevišķi, grafikā aizstājot atbildes tekstu ar numuru:

Nr.1: Operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem ir iespējams pilnvērtīgi pārbaudīt, ja lietas materiālos ir uzziņa par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu;

Nr.2: Operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem ir iespējams pilnvērtīgi pārbaudīt, ja lietas materiālos ir uzziņa par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu, kā arī citas ziņas par faktiem, kurus aplūkojot kopumā un savstarpējā sakarībā var izdarīt secinājumu par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem ticamību;

Nr.3: Operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem ir iespējams pilnvērtīgi pārbaudīt, ja lietas materiālos ir uzziņa par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu, citas ziņas par faktiem, kas apliecina operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem pieļaujamību, kā arī citas ziņas par faktiem, kurus aplūkojot kopumā un savstarpējā sakarībā var izdarīt secinājumu par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem ticamību;

Nr.4: Nevaru piekrist nevienam apgalvojumam.

“Atbilde Nr.1” atbildēja: 33% tiesnešu, 20% prokuroru, neviens zvērināts advokāts.

“Atbilde Nr.2” atbildēja: 11% tiesnešu, 10% prokuroru, 11% zvērinātu advokātu.

“Atbilde Nr.3” atbildēja: 56% tiesnešu, 70% prokuroru, 61% zvērinātu advokātu.

“Atbilde Nr.4” atbildēja: 0% tiesnešu, neviens prokurors, 28% zvērinātu advokātu.

10. Jautājums tiesnešiem, prokuroriem un zvērinātiem advokātiem: *Vai, Jūsaprāt, pastāv kādas problēmas saistībā ar normatīvo regulējumu, kas nosaka operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā? Ja pastāv, tad kāda, Jūsaprāt, ir aktuālākā problēma?*

Tiesnešu atbildes:

“būtu precīzi nosakāms likumā vai tikai procesa virzītājs vai arī kuras procesā iesaistītās personas var iepazīties, izskatot lietu, ar operatīvās lietas materiāliem, nemainot lietas statusu uz tādu, kas satur valsts noslēpumu”;

“Aktuālākā problēma - kā nošķirt, kad uzsākta kriminālprocesa ietvaros pierādījumu iegūšanas nolūkā veikt operatīvās darbības pasākumu, kad speciālās izmeklēšanas darbības. Prioritātei būtu jābūt speciālo izmeklēšanas darbību veikšana, operatīvās darbības pasākumi veicami, ja ziņas nevar iegūt ar speciālajām izmeklēšanas darbībām.”.

Prokuroru atbildes:

“nepastāv”;

“Problēma nav operatīvo darbību laikā iegūto pierādījumu ticamības noteikšanā, bet gan operatīvo darbību uzsākšanas pamatotībā, no kā izriet arī tālākā iegūto materiālu izmantošanas pieļaujamība”;

“Kriminālprocesa likumā nav precīzi noteikts, kā kriminālprocesā jāatspoguļo operatīvās darbības rezultāti (Vai pietiek ar CD, ja izdarīta sarunu kontrole, vai nepieciešams atspoguļot kā pierādījumu izmantojamo sarunu pilns teksts; kā parādīt, ka konkrētais CD ir iegūts sarunu kontroles rezultātā, jo pavadraksts par tā nosūtīšanu procesa virzītājam skaitās slepena informācija utt.)”;

“KPL 230.p.1.d.- citā procesā iegūtās ziņas.. par noziedzīgu nodarījumu... un 210.p.3.d.-tikai par noziegumiem, kā ar šo pretrunu? Uz šī pamata ir vairāki attaisnojoši spriedumi, svaigi.”;

“Nē”;

“Pastāv atšķirīga izpratne par operatīvās darbības mērķiem starp operatīvās darbības subjektiem un izmeklētājiem/prokuroriem, jo pirmie necenšas iegūt pierādījumus vainai, bet otrie īsti nesaprot, kā tiek veikta operatīvā darbība.”.

Zvērinātu advokātu atbildes:

“Nav iespējams pārliecināties par operatīvo darbību izdarīšanu atbilstoši normatīviem aktiem. Informācija, kas šobrīd tiek iekļauta krimināllietas materiālos ir nepietiekama, formāla un nedod ieskatu par šo darbību izpildes atbilstību normatīvajam regulējumam.”;

“Grūti pateikt”;

“Operatīvajai darbībai ir citi mērķi kā kriminālprocesam. Kopš speciālo izmeklēšanas darbību ieviešanas kriminālprocesā uz ODL pamata iegūto ziņu izmantošana kriminālprocesā varētu tikt pārtraukta.”;

“Tiesas nesniedz vērtējumu tiesiskumam, kādā veidā veiktas operatīvās darbības, un tieši, klasifikācija, deklasifikācija, sevišķā lietvedība, kādā veidā šīs ziņas nokļūst krimināllietas materiālos, vai nav notikusi provokācija u.c.”;

“Tiesa nepārbauda operatīvās informācijas ticamību, un visbiežāk tiesās kā pierādījumu zinām par faktiem, kas iegūtas operatīvās darbības rezultātā, izmanto pašu operatīvo darbinieku sniegtās liecības. Turklāt šīs sniegtās liecības ir nepilnīgas, jo policijas darbinieki liecina tikai to ko vēlas, bet par viņiem nevēlamiem apstākļiem atsaucas uz ODL un operatīvo info, kas nav izpaužama”;

“Pastāv. 1. kā jau norādīju, nav vispār jēgas pielietot op.darbības, izmeklējot noziedzīgus nodarījumus - tam ir domātās spec.izm.darbības, kas sniedz vairāk garantiju cilvēktiesību jomā. 2. Aizstāvība joprojām, neskatoties uz Baltiņš pret Latviju, nevar iepazīties ar op.darbību materiāliem, jo tie VISI parasti ir apriori atzīti par valsts noslēpumu. Tas, ka ar tiem var iepazīties tiesnesis, nav pietiekoši.”;

“operatīva ceļā iegūta ziņa neatbilst KPL normām. Pārsvārā operatīva ceļā iegūta ziņa ir iegūta bez sankcijas vai arī sankcija ir tik plaša, ka nav iespējams noteikt robežu. Procesā virzītāji sākotnēji ļoti pārcenšas savās darbības, nepamatoti ar savām darbībām aizskarot procesā neiesaistītas personas vai to mantu.”;

“Tiek izvērtētas ziņas arī par personu, par kuru nav dota atļauja operatīvā ceļā to pārbaudīt. Šo personu, ar operatīvā veidā pārbaudāmo personu, saista savstarpēja komunikācija.”;

“Operatīvais tiesiskums, tā likumība un caurskatāmība. Bieži vien tiesneša vai prokurora akcepts tiek dots formāli neiedziļinoties lietas dziļākai izpētei, uzticoties izmeklētāja stāstītājam.”;

“grūti pārbaudīt iegūto ziņu patiesumu”;

“Manuprāt, tiesās maz tiek pievērsta uzmanība tam faktam, pie kādiem apstākļiem tiek iegūtas un kā tiek noformētas operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas.”;

“Uzdodot policijas darbiniekiem kādus precizējošus jautājumus par ziņu iegūšanas apstākļiem, policijas amatpersonas visbiežāk atbild - valsts noslēpums. Diemžēl, tiesa to atbalsta (vismaz 1.līmeņa tiesas). Līdz ar to man kā aizstāvei ir ļoti grūti strādāt ar šāda veida pierādījumiem.”;

“Operatīvo darbību institūts kā tāds pēc būtības ne tikai nav nepieciešams, bet ir kaitīgs, jo, operatīvo darbību rezultātā iegūtās ziņas ir pieejama tikai operatīvo darbību veicējam. Procesa dalībniekiem nav iespējas pārbaudīt šādu ziņu pieļaujamību kriminālprocesā bez operatīvo darbību veicēja piekrišanas. Turklāt, operatīvās darbības “pārklājas” ar speciālām izmeklēšanas darbībām, kuru veikšanas rezultātā iegūtās ziņas ir iespējams pārbaudīt KPL noteiktajā kārtībā. Operatīvo darbību institūts kā tāds ir procesa dalībnieku līdztiesības principa pārkāpums.”.

11. Jautājums tiesnešiem: *Kriminālprocesa likuma darba grupa ir sagatavojusi grozījumus, kas paredz Kriminālprocesa likuma 500.pantu papildināt ar ceturto daļu šādā redakcijā: “(4) Ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas, tikai tiesa pēc prokurora, cietušā, apsūdzētā vai viņa aizstāvja motivēta lūguma var iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kas nav pievienoti krimināllietai un kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, lietas materiālos un nolēmumā norādot, ka šie materiāli ir tikuši izvērtēti (“Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Saeimas reģ. Nr. 745/Lp11)).” Kā Jūs vērtējat minēto grozījumu projektu?*

Tiesnešu atbildes:

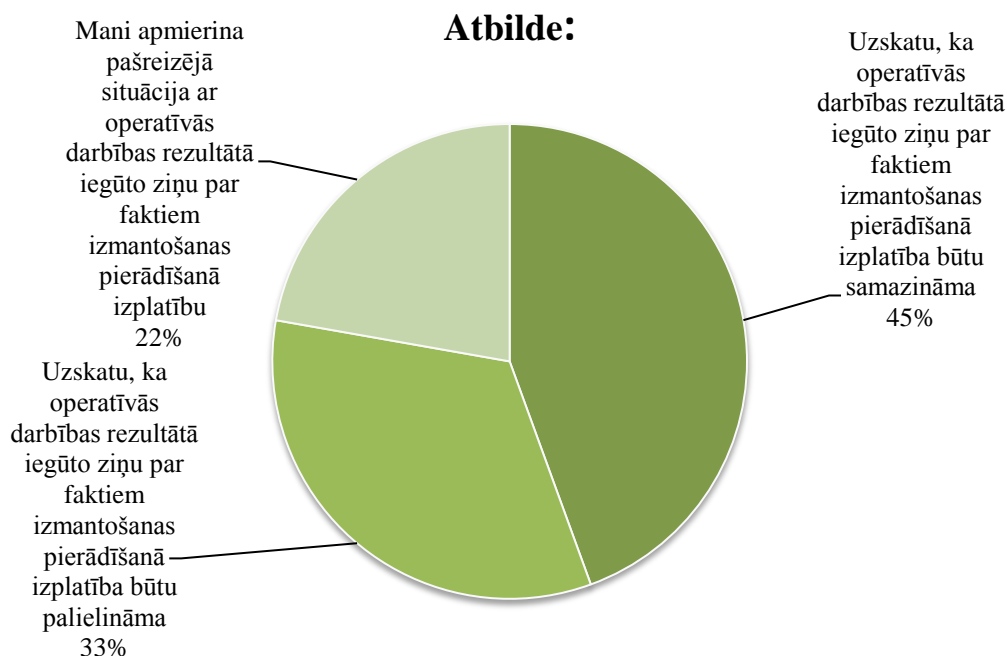
“Pozitīvi”;

“Solis uz priekšu situācijas uzlabošanai. Vienlaikus netiek konceptuāli atbildēts uz jautājumu - kāds mērķis bija speciālo izmeklēšanas darbību ietveršanai KPL 2005.gadā, ja praksē aktīvi turpina uzsākta kriminālprocesa ietvaros veikt operatīvās darbības pasākumus.”;

“Būtu atbalstāms”;

“Pozitīvi”.

12. Jautājums tiesnešiem, prokuroriem un zvērinātiem advokātiem: *Izvēlaties apgalvojumu, kuram Jūs piekrītat visvairāk.*

“Uzskatu, ka operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā izplatība būtu samazināma” atbildēja: 11% tiesnešu, 11% prokuroru, 78% zvērinātu advokātu.

“Uzskatu, ka operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā izplatība būtu palielināma” atbildēja: 67% tiesnešu, 67% prokuroru, neviens zvērināts advokāts.

“Mani apmierina pašreizējā situācija ar operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā izplatību” atbildēja: 22% tiesnešu, 22% prokuroru, 22% zvērinātu advokātu.